

Programansvarig: Martin Holmberg
Lindholmen Science Park
Datum: 2020-09-30

RAPPORT
2020:3
Konstruktiv journalistik

Konstruktiv journalistik

– lägesrapport om en **omstridd** rörelse
tio år efter de första stegen

Rörelsen konstruktiv journalistik är kontroversiell. Förespråkarna menar att nyhetsjournalistikens starka problem- och konfliktfokus leder snett. De ser ett behov av fler perspektiv och att journalistiken visar på lösningar. Skeptikerna tycker att mediernas granskande grunduppdrag då riskeras.

I den här rapporten beskriver och analyserar Petter Beckman, en av rörelsens pionjärer i Sverige, hur konstruktiv journalistik används i svenska nyhetsmedier. Han presenterar även tio praktiska verktyg, söker svar inom forskarvärlden och reflekterar över den konstruktiva journalistikens framtid.

Innehåll

Medier & demokratis rapporter	3
1. Introduktion	5
2. Nordiska föregångare	14
3. Svenska medier ställer om	21
4. Verktygslådan	51
5. Vad säger forskningen?	56
6. Vägar framåt?	64
Sammanfattning och slutdiskussion	70
Tidigare rapporter från Medier & demokrati	78
Kontakter	79

Medier & demokratis rapporter

Den historiskt snabba medieutvecklingen innebär både möjligheter och utmaningar. En kärnfråga är hur demokratin påverkas. Medier & demokrati vid Lindholmen Science Park stimulerar spjutspetsprojekt för nya kunskaper och innovationer – just inom gränssnittet medie- och demokratiutveckling och ett prioriterat område är medierelaterad data- och AI-baserad innovation.

Programmet har även en nyckelroll för att sprida kunskaper och publicerar därför regelbundet aktuella rapporter. Detta är nummer 14 i serien och handlar om den omdiskuterade och kontroversiella rörelsen konstruktiv journalistik. Förespråkarna menar att nyhetsjournalistikens starka problem- och konfliktfokus leder snett. De ser ett behov av fler perspektiv och röster, och att journalistiken visar på lösningar. Skeptikerna tycker att mediernas granskande grunduppdrag då riskeras.

Författare till rapporten är journalisten Petter Beckman, en av rörelsens pionjärer i Sverige. Han har som redaktör, tidningsägare och projektledare drivit element av konstruktiv journalistik under mer än 20 år; på Dagens Nyheters mobila redaktion, som journalistlärare på Södertörns högskola, som medgrundare och chef på tidningen Södra Sidan, och numera inom DirektPress lokaltidningar som projektledare för experimentet #EttSthlm.

I rapporten beskriver och analyserar Petter Beckman hur konstruktiv journalistik används i bland annat de stora public service-bolagen Sveriges Television, Sveriges Radio och flera kommersiella lokala medier. Han presenterar också tio praktiska verktyg för konstruktiv journalistik, söker svar inom forskarvärlden och reflekterar över utvecklingen framåt.

Medier & demokrati är en nationell samverkansplattform för medieinnovation och samhällsforskning. Visionen är att stärka mediernas innovationskraft, journalistiken, det offentliga samtalet och demokratin. Samverksansprojekt sker i experimentella testmiljöer med Lindholmen Science Park som neutralt nav. Från och med december 2019 leder Medier & demokrati en ny nationell satsning på mediespecifik AI-utveckling kopplad till AI Sweden, Sveriges motor för tillämpad AI-forskning och innovation. Läs mer: medierochdemokrati.lindholmen.se

Martin Holmberg, programansvarig
031-764 70 61, martin.holmberg@lindholmen.se

Lindholmen Science Park i Göteborg är en världsledande samverkansmiljö inom områdena mobilitet, AI, ICT, media och visualisering. Den erbjuder en neutral arena där näringsliv, akademi och myndigheter tillsammans driver innovation för samhällsutveckling. I 20 år har Lindholmen Science Park varit med och skapat framgångsrika samarbeten på regional, nationell och internationell nivå. Läs mer: lindholmen.se

"Constructive Journalism travelled from the margins to the centre of the conversation on the future of journalism by shifting the focus from chasing one technological innovation to another to the conversations that really matter. Like what are journalists for?"

Nyhetsbrev från Constructive Journalism Network

"Det finns inget journalister är så allergiska mot som mot sånt som de uppfattar som flum. Ännu värre är det med importerat flum. Och allra värst, flum som kommer från ledningen".

Olle Zachrisson, tidigare chef för Sveriges Radios Ekoredaktion

Om författaren

Petter Beckman var 2006-2019 chefredaktör för lokaltidningen Södra Sidan i Skärholmen, Stockholm och leder i dag projektet #EttSthlm inom DirektPress/Mitti. Sedan slutet av 1990-talet har han drivit idén om public journalism, en föregångare till den konstruktiva journalistiken. Han har tidigare jobbat som kommun- och allmänreporter på bland annat på Södermanlands Nyheter och Dagens Nyheter, och även undervisat i journalistik vid Södertörns högskola.

1. Introduktion

1.1 Journalistiken utmanas inifrån

Alla journalister vill att det de gör ska vara till nytta för publiken. Många drivs av en förhoppning att de – om de gör sitt jobb väl och professionellt – kan hjälpa till att göra samhället lite bättre.

Vi granskar, informerar, drar fram missförhållanden, utkräver ansvar och bjuder in till debatt för att ge medborgarna ett bra beslutsunderlag. För att möjliggöra demokratin. Och för att de problem som samhället brottas med ska komma närmare tänkbara lösningar.

Varför skulle vi annars hålla på? Att vi är oberoende, maktkritiska och sanningssökande är själva förutsättningen. Ingen ska tala om för oss hur vi ska rapportera.

Men att vi gör det vi gör för att hjälpa samhället att fungera så bra som möjligt och röra sig framåt, det ligger där under ytan som en outtalad premis och går tillbaka till grundtankar från den moderna journalistikens barndom i början av förra seklet.¹

Så när medlemmar av den egna kåren ställer sig upp, pekar på den här etiska grunden och säger ”titta, sammantaget gör vi ju inte alls det vi säger, resultatet verkar ju bli tvärtom”, så blir det känsligt. Vissa håller med, blir inspirerade och vill förändra. Hos andra triggas en instinktiv försvarsreaktion.²

Den *konstruktiva journalistiken* som började formuleras i Danmark för drygt tio år sedan ställer obekväma frågor:

Driver den traditionella nyhetsjournalistiken, med sitt fokus på problem, katastrofer och konflikter, i själva verket samhället i negativ riktning? Bidrar vårt sätt att intervjua, vårt sätt att vinkla och vår tendens att tilldela människor förenklade roller snarast till förvärrade motsättningar, ökad misstro och till att motverka problemlösning?

Hur kan vi påstå att vi ger en sann bild av verkligheten om vi prioriterar allt som inte fungerar men sorterar bort det som går bra och pekar framåt? Hur ska medborgarna kunna ta ställning med ett så ofullständigt underlag?

Och hur tolkar vi att stora delar av publiken, i flera undersökningar, säger att de har tröttnat på ensidigheten och vill ha något annat?³

Den konstruktiva journalistikens svar är att vi behöver bli bättre på att visa på möjliga lösningar, prata mer om det som fungerar i samhället, lyfta fram fler slags röster och organisera andra slags samtal där de olika perspektiven kan mötas.

1 Tidningsmannen Joseph Pulitzer (1847-1911), initiativtagare till Pulitzerpriset, förordade en journalistik som ”helped society improve and bettered public welfare”. ”I believe that the journalism which succeeds best is... constructive,” skrev Walter Williams 1911, grundare av USA:s första journalistiska skola, båda citerade i Bro & Gyldensted (2020).

2 Exempel på svensk kritik: *”Risken är uppenbar att tilliten till medierna skulle skadas...”*, Larsson (2016). Mer om det i kapitel 6.

3 I en dansk publikundersökning 2011 önskade sig 83 procent *”fler inslag som inspirerade till lösningar av de utmaningar som samhället och världen står inför”*, Haagerup (2017), se kapitel 5

Inte för att ersätta dagens granskande och ansvarsutkrävande, utan som komplement, för att förändra balanspunkten, för att vi faktiskt ska göra det vi säger: att ge hela bilden.

”Vi måste använda båda ögonen, inte bara det ena”, som Ulrik Haagerup, en av rörelsens grundare har uttryckt det, med en formulering som både mobiliserar och provocerar.

Målet för ”rörelsen” är att återupprätta journalistikens trovärdighet och relevans i ett läge där yrket på flera sätt tvingas slåss för sin överlevnad – och där förutsättningarna för de demokratiska system som journalistiken ingår i tycks vara på väg att förändras.

För skeptikerna är det tvärtom just trovärdigheten och grunduppdraget som hotas av den konstruktiva journalistiken.

”Det kändes oerhört provocerande för en reporter som vill avslöja viktiga saker och som varje dag kämpar mot spinndoktorer och PR-snubbar som försöker hindra oss från att göra vårt jobb”, minns en grävreporter på Danmarks Radio som var med 2008 när ledningen försökte driva igenom en förändring av nyhetstänkandet (citerad i Haagerup 2017).

Makten har alltid försökt beskriva verkligheten så positivt som möjligt. Vårt jobb är att dra undan ridån, var reporterns poäng.

Några år senare hade både han och andra kritiker börjat ge med sig. Rörelsen spred sig, först i Danmark och sen till de andra nordiska länderna. *Konstruktiv journalistik* blev en del av den officiella nyhetspolicyn för både Sveriges Radio och SVT runt 2015-2016.

Men begreppet fortsätter att vara kontroversiellt. Dragkampen om journalistikens mål och riktning är långt ifrån avgjord, som den här rapporten ska visa.

Ulrik Haagerup (till höger) vid 2nd Global Constructive Conference i Geneve 2019.

1.2 Varför är detta relevant?

Konstruktiv journalistik seglade upp som en räddande vision i ett läge där journalistiken under ett par decennier varit på väg att tappa mark.⁴

Den digitala samhällsomvandlingen har ställt det mesta på huvudet. Journalisterna har inte längre monopol på att berätta nyheter och ta hand om det offentliga samtalet. Vår version av vad som är sant och relevant utmanas dagligen på kanaler som ibland har fler följare än den traditionella journalistiken har.⁵

De samhällsproblem som ligger framför oss tycks också svårare än de varit på mycket länge, samtidigt som journalistikens resurser krymper. Publiken är splittrad, motsättningar mer komplexa och samtalsklimatet hårdare.⁶

Vad förväntas av journalister i detta nya läge? Ska vi tänka annorlunda kring vårt uppdrag? Eller bör vi tvärtom ställa oss rygg mot rygg och försvara beprövade förhållningssätt och arbetsprinciper, just för att allting annat är i förändring?

Helt uppenbart finns det mer än ett svar. Men det framstår också som självklart att vi behöver prata mer om våra vägval:

Vad, till exempel, är bästa journalistiska angreppssätt när...

- *våra städer hotar att dras isär av växande klyftor, segregation och gängkriminalitet?*
- *radikala protester mot rasism och diskriminering fyller gatorna?*
- *avfolkningen hotar framtidstron och sammanhållningen i stora delar av landet?*
- *vi blir alltmer oeniga om hur vi ska hantera den globala utmaningen med klimatet?*
- *coronapandemin bryter ut och riskerar att vidga sprickorna ännu mer, både nu och efteråt?*

Frågan gäller: Hur skildrar vi de här motsättningarna? Har vi ett ansvar att lyfta fram det konstruktiva, överbryggande och hoppfulla för att motverka ytterligare polarisering? Eller är det just genom att hänga kvar vid dramatiken, det kritiska och konfliktfyllda som vi kan bidra till att föra frågan framåt?

Hur ofta pratar vi om sånt?

Utmaningen har knappast blivit mindre eller lättare under 2010-talet. Fake news, faktaresistens, facebookbubblor, polarisering och twitterkrig var nästan okända begrepp när de danska föregångarna Ulrik Haagerup och Cathrine Gyldensted först började driva sitt förändringsprojekt för tio år sedan.

4 Mellan år 2000 och 2018 minskade, som exempel, de svenska dagstidningarnas sammanlagda räckvidd, print och digitalt, från 85 till 55 procent. (Mediebarometern 2019).

5 I maj 2019 hade den alternativa nyhetssajten Samnytt (tidigare Avpixlat) fler besökare än Sydsvenskan, enligt siffror från similarweb.com. Senare återtog Sydsvenskan ledningen över Samnytt.

6 Endast 19 procent av svenskarna upplever att landet rent generellt utvecklas åt rätt håll, visar 2020 års SOM-undersökning, som också behandlar olika aspekter av polarisering, ökande strukturella ojämlikheter, växande sociala, ekonomiska, kulturella och politiska avstånd mellan olika grupper, "vilket i sin tur riskerar att leda till fler konflikter, ökad social oro och minskad känsla av samhörighet", enligt rapportförfattarna.

1.3 Rapportens frågeställning

Den här rapporten handlar om vad som händer när chefer inom svensk radio och tv går ut med programförklaringar om att ”nyhetsarbetet ska viktas om”, när man tar in konsulter från Danmark och skickar hela personalen på vidareutbildning för att lära sig jobba mer konstruktivt.

Vad händer när redaktörer ber reportrarna ställa andra slags frågor, mindre anklagande och mer framåtriktade, och att försöka hitta andra slags ”case”, folk som inte bara är drabbade utan också har löst problemen?

Får idéerna fäste? Blir det tyst revolt eller hälsas det som en chans att få utveckla och prata om journalistikens innehåll? Sprider det sig till andra medieslag? Eller sjunker allting bara undan och glöms bort så snart reformivern hos cheferna har lagt sig en smula?

Den konstruktiva journalistiken kom till Sverige på allvar runt 2015-2016. Många tog intryck. Men det efterlämnade också en stor tystnad. I dag går det knappt att få en enda aktuell sökträff på orden konstruktiv journalistik i ett svenskt sammanhang.

Varken inom Sveriges Radio eller SVT används ordet längre särskilt aktivt utanför de officiella dokumenten. ”*Det skapar tyvärr för många missförstånd*”, säger en hög chef.

Betyder det att diskussionen har upphört? I den här rapporten följer jag spåren efter den konstruktiva vågen för att försöka få syn på vad konsekvenserna egentligen blev för svensk journalistik.

Det blir också en utgångspunkt för att reflektera kring frågan: hur ska vi journalister bäst kunna vara till nytta för vår publik och för samhället? Vad innebär det att bidra till en positiv utveckling – om det nu är det vi vill göra? Och vad betyder det i förhållande till andra invanda idéer om konsekvensneutralitet och oberoende?

Jag har intervjuat ett 20-tal journalister, arbetsledare och chefer på en handfull olika redaktioner, liksom ett halvdussin forskare och andra personer med koppling till mediebranschen.

För mig själv, som har jobbat med journalistisk idé- och metodutveckling sedan slutet av 1990-talet, har den här kartläggningen lett till många nya tankar och insikter. Jag hoppas att jag lyckas förmedla något av detta på de sidor som följer.

Jag hoppas också att rapporten kan bli konkret nyttig, genom att visa på några viktiga vägval som journalistiken står inför och vad det kan betyda i det vardagliga, redaktionella arbetet.

Frågeställningar för rapporten:

1. I vilken utsträckning har den konstruktiva journalistiken fått genomslag i Sverige?
2. Vilka är i så fall de konkreta verktygen som journalister har börjat använda?
3. Vad är oddsen för att den här inriktningen ska bli kvar och fortsätta spridas?

1.4 Författarens perspektiv

I Danmark, Finland, England, Holland och USA finns en flora av nätverk, hubbar och institutioner som på olika sätt bedriver utvecklingsarbete kring frågan: hur ska journalistiken bli mer lösningsinriktad – och därmed mer nyttig för användarna och för samhället? I flera länder i Afrika, Latinamerika och Asien är frågan het. Men inte i Sverige, som det verkar vid ett första ögonkast.

För mig är detta intressant på ett personligt plan, eftersom jag som redaktör, tidningsägare och projektledare har drivit tankegångar av mycket snarlikt slag under mer än 20 år: på Dagens Nyheters mobila redaktion, som journalistlärare på Södertörns högskola, därefter som medgrundare och chef på tidningen Södra Sidan i Skärholmen, Botkyrka och Huddinge. Och nu inom DirektPress/Mitti:s lokaltidningar som projektledare för experimentet #EttSthlm.

På 1990-talet kallades det Public journalism, ett begrepp som tog avstamp i en liknande problemformulering och en snarlik vision, men som sen kördes över av den tekniska utvecklingen.

Jag blev därför både häpen, glad och imponerad när jag för bara ett par år sedan upptäckte att de idéer som jag själv började tillämpa och propagera för runt millennieskiftet nu hade återuppstått som en hel rörelse inom nordisk public service.

Nyfiket tog jag tåget till Geneve i januari 2019 för att delta i *2nd Global Constructive Journalism Conference* arrangerad av det danska Constructive Institute. Över 600 journalister, redaktörer och medieforskare från ett 50-tal länder hade anmält sig.

FN-kontorets generaldirektör Michael Möller talade, liksom fredsmäklerveteranen Johan Galtung och vice vd:n för Google News Richard Gingras, ditflugen från Silicon Valley.

”Detta är journalistikens framtid, ett helt nödvändigt och väldigt hoppgivande utvecklingssteg”, upprepade de internationella höjdarna en efter en. Men i Sverige: knappast i topp på dagordningen, även om både SR och SVT hade representanter på plats.

Jag fick en känsla av parallella världar. En hård gräns mellan den svenska mediediskussionen och det som händer på andra sidan Öresund. Men kanske pågår mer i vårt land än som syns på ytan? Det ville jag ta reda på.

Mitt perspektiv är som framgår inte neutralt. Jag delar många av ”rörelsens” värderingar. Men jag är mer intresserad av att undersöka och analysera än att propagera. Vilka erfarenheter har andra gjort? Vad funkar? Hur hittar man balansen? Vilka är fallgroparna? Och hur ser vägen framåt ut?

Jag är främst intresserad av hur relationen mellan det ”traditionella” och det ”konstruktiva” ser ut, hur de båda perspektiven kan samexistera och ha nytta av varandra.

1.5 Metod, urval och avgränsningar

Det här är inte en forskningsrapport utan en samling journalistiska nedslag. Jag har inte gjort någon bred enkät med redaktionella ledare i Sverige om hur de ser på konstruktiv journalistik.

Jag har börjat nysta utifrån en handfull personer som jag visste hade kommit i kontakt med den konstruktiva rörelsen. Jag har ställt frågor, bett om tips och följt de trådar jag har hittat, vilket har lett mig till ett tiotal ”case” som jag valt att berätta om.

De röster jag lyfter fram är med andra ord inte representativa för tillståndet inom svensk journalistik. De är bara exempel på hur resonemangen går bland chefer och journalister som på olika sätt har intresserat sig för frågan.

Det är mycket möjligt att jag har missat viktiga exempel och röster som jag hade hittat vid en mer systematisk genomgång. Men jag hoppas att resonemangen ändå kan fungera som avstamp till en bredare diskussion som fler kan delta i.

Min ambition är att undersöka i vilken mån den konstruktiva journalistiken har slagit igenom i Sverige. Jag tittar då i huvudsak på den ”retoriska” nivån, alltså i vilken utsträckning mediechefer, redaktörer och reportrar uttrycker tankar och målformuleringar som kan förknippas med det här perspektivet. Definitionerna tar jag i nästa avsnitt.

Om aktörerna själva väljer att använda ordet konstruktiv journalistik eller inte har inte varit avgörande. Alla är inte odelat positiva till begreppet. Flera har utvecklat sina egna definitioner och gränsdragningar.

I många fall tar jag även med beskrivningar av vad som görs konkret på redaktionerna, och som ligger i linje med retoriken. Men jag har inte gjort något försök att utvärdera om de skillnader intervjupersonerna talar om också märks i realiteten.

Jag tar också hjälp av intervjupersonerna för att resonera kring frågan om hindren, möjligheterna och oddsen framåt. Därmed berör jag i viss mån kritiken mot den konstruktiva journalistiken, men den traditionella journalistikens perspektiv har inte varit huvudfokus för den här rapporten.

1.6 Definitioner: vad är konstruktivt?

För att kunna avläsa om den konstruktiva journalistiken har fått fäste i Sverige måste jag först bestämma mig för vad det är jag letar efter. Ett sätt är att utgå från de danska handböckerna, sammanfatta hur konstruktiv journalistik definieras där och sen försöka pricka av hur mycket av detta som går att hitta exempel på i den svenska medievärlden.

De olika föregångarna är inte helt överens, men det går ganska lätt att urskilja en kärna av gemensamma utgångspunkter och rekommendationer, bland annat de som jag nämnde inledningsvis: *lösningorientering, framtidsfokus, fler perspektiv och dialog mellan olika synsätt.*

Ibland kan det samtidigt vara svårt att se tydligt: vad skiljer det ”konstruktiva” från det ”traditionella” – är det retoriken, verklighetsbilden, vad man anser att målet är eller vad man faktiskt gör?

Att definiera konstruktiv journalistik kan man, schematiskt sett, göra på tre olika sätt:

Antingen talar man om vad den *är* (eller vill vara), med den typ av värdeord man gärna skriver upp på en tavla i redaktionsrummet: Till exempel ”Vår journalistik är *lösningorienterad, nyanserad, nyfiken, inkluderande, inriktad på dialog*” och så vidare.

Eller så talar man om vad den *gör* (eller vill göra) vilket blir lite mer konkret: ”Konstruktiv journalistik *ger hela bilden, den undersöker möjliga lösningar, den släpper fram fler röster, den ställer andra slags frågor, den sammanför människor med olika åsikter*” etcetera.

Man kan slutligen tala om vad journalistiken är tänkt att ge för *effekt*: ”Konstruktiv journalistik ger människor demokratisk självförtroende, den ger människor ett bättre beslutsunderlag, den ökar människors känsla av att problem går att hantera, den håller ihop samhället, den bygger broar och motverkar polarisering” etcetera.

Som synes går definitionsmodellerna i varandra, särskilt ettan och tvåan, som båda svarar på frågan ”vad?”. Båda leder också vidare till frågan ”hur?”, alltså vad detta betyder i den praktiska arbetsprocessen, något vi ska återkomma till mer systematiskt i kapitlet Verktygslådan.

Den tredje definitionsmodellen handlar också om ”vad?”, men framför allt svarar den på en helt annan fråga, nämligen ”Varför ska vi göra så här?”

Och det är varför-frågan som gör den konstruktiva journalistiken kontroversiell, eftersom den petar i sånt som många journalister gärna vill hålla på armlängds avstånd: det som handlar om effekten, målet med journalistiken och om konsekvenserna av det vi gör.

”Något av det svåraste och viktigaste som journalist är att vara konsekvensneutral. Om en nyhet gynnar eller missgynnar någon ska inte avgöra om den publiceras”, lyder den kanske vanligaste punkten i den svenska journalistikens credo, myntad av dåvarande Ekot-chefen Erik Fichtelius på 1980-talet.

Den konstruktiva journalistiken skulle replikera: ”All journalistik har konsekvenser. Hur vi beskriver ett problem, en grupp människor eller en plats får oundvikligen följder för hur vi ser på faror, hinder och möjligheter. Frågan gäller om vi är beredda att ta det ansvaret”.

Varför-frågan handlar om vad vi vill uppnå. Ska journalistiken försöka motverka polariseringen? Ska den hjälpa medborgarna att tänka mer konstruktivt och hoppfullt kring samhällsutvecklingen? Ska den försöka mobilisera till deltagande och dialog – och varför då i så fall?

Den som argumenterar för konstruktiv journalistik i Sverige väljer ofta att stanna på ”vad”-nivån för att slippa gå för djupt in i den snåriga ”varför”-terrängen.

Att varför-frågan ändå är central för att förstå skillnaden mellan det ”traditionella” och det ”konstruktiva” ska jag återkomma till i slutdiskussionen. Det är också först när vi lyfter på det locket som vi kan se hur de båda perspektiven kompletterar varandra.

Men eftersom varför-frågan oftast hålls utanför – diskussionen i Sverige förs nästan bara i termer av ”vad” och ”hur” – nöjer jag mig här med en lista som sammanfattar de viktigaste punkterna i vad man vill göra:

- *”Ge hela bilden”*: både det som fungerar, det som inte fungerar och möjliga lösningar.
- *Fokusera framåt (vad gör vi nu?), inte bara bakåt (vad hände, vems fel var det?).*
- *Hitta exempel på hur ett problem har lösts på andra ställen.*
- *Undvika att polarisera. Lyfta fram nyanserna, styra bort från det svartvita. Tillåta ambivalens.*
- *Vara nyfiken snarare än anklagande.*
- *Inkludera fler röster och perspektiv.*
- *Komplicera offer- och skurkrollerna. Lyfta fram olika sidor av människor.*
- *Uppmuntra till dialog och lyssnande mellan parter med olika verklighetsbild och lösningsförslag.*

Den första punkten, ”att ge hela bilden” (trots att det knappast är möjligt i bokstavlig bemärkelse) har blivit ett slags stridsrop för den svenska tillämpningen och kan ses som portalparagrafen, målet som alla de andra punkterna är aspekter av och kan sägas leda mot. Även dialogen och lyssnandet handlar om det.

Särskilt i konfliktfyllda frågor blir det viktigt att människor med olika verklighetsuppfattningar och lösningsförslag får en allsidig och nyanserad bild, både av sakfrågan och vad motparten faktiskt menar, för att kunna ta ställning till handlingsmöjligheter och vägar framåt.

Några saker brukar skapa missförstånd:

Den konstruktiva journalistiken tar, enligt förespråkarna, inte ställning till specifika lösningar. De ser snarare uppgiften att vara en slags medlare, moderator eller ”facilitator” som fokuserar på frågan ”hur kommer vi vidare, hur ska vi lösa det här?” och ser till att alla inblandade har ett så bra beslutsunderlag som möjligt.

Förespråkarna understryker också att det inte handlar om att sänka ambitionsnivån när det gäller att granska makten och avslöja missförhållanden.

”Vakthundsrollen” är fortfarande utgångspunkten, det ”konstruktiva” är ett komplement som gör rapporteringen mer rättvisande, menar man.

Det handlar inte heller om att berätta ”positiva nyheter”, vilket är ett vanligt missförstånd.

”Det är ju inte konstruktivt om det inte finns ett problem i botten”, som Anne Lagercrantz, Sveriges Television, säger.

Som framgår dras den konstruktiva journalistiken med en slags ”dubbelhet” som dels blir ett pedagogiskt problem för rörelsen själv, dels försvårar en systematisk utvärdering.

Å ena sidan jobbar man med tydliga motsatspar, ”konstruktivt” kontra ”traditionellt”, med udden riktad mot den rådande nyhetsjournalistiken, för att det ska bli klart vad det är man vill förändra.

Å andra sidan vill man understryka att ”det konstruktiva” utgörs av ganska självklara principer som är väl förankrade i de flesta journalisters syn på uppdraget – vem vill inte ge hela bilden? Vem vill inte föra frågor framåt? – och att ”det traditionella” bara ska kompletteras och balanseras, inte ersättas.

De flesta förespråkare medger också att det finns konstruktiva inslag i mycket av det som redan görs på redaktioner runt om i landet. Varken förespråkare eller motståndare påstår att gränsen är särskilt knivskarp.

Det gör också att kritiken mot den konstruktiva journalistiken vacklar mellan ”det där gör vi ju redan” och ”nej, det där ska vi inte göra, det är farligt och leder oss fel”.

Vissa av rörelsens företrädare vill ha en smalare definition, exempelvis att journalistiken måste utgå från den positiva psykologins principer för att räknas som konstruktiv. Den samling principer jag utgår från är min egen tolkning av vad alla är något sånär överens om.

1.7 Rapportens upplägg

Jag börjar med att ta avstamp i de nordiska grannländerna, framför allt de tidiga exemplen från Danmark där det hela började (Kapitel 2), där jag även går lite djupare in på hur rörelsens grundare ser på uppgiften. Det gör det lättare att följa med i den händelseutveckling som sedan följde i Sverige, som är rapportens huvudfokus.

Kapitel 3, som upptar drygt halva den här rapporten, handlar om den konstruktiva rörelsens intåg i Sverige och inleds med flera exempel på hur idéerna har kommit att tolkas och tillämpas inom Sveriges Television och Sveriges Radio.

Jag fortsätter med att följa spåren till fyra lokala och regionala tidningar, där den konstruktiva journalistiken aldrig kom att tillämpas som uttryckligt ”program”, men där aspekter av det tänkandet har slagit igenom på olika sätt.

Det inledande exemplet, om Ludvika Nya Tidnings roll i mobiliseringen mot nazistiska Nordiska Motståndsrörelsen, kan se ut som en klassisk kampanj men rymmer inslag som ligger väldigt nära det konstruktiva tänkandet.

Kapitel 3 avslutas med en titt på den sektor där jag själv jobbar – de totaldistribuerade gratistidningarna – där jag resonerar om räckviddens betydelse för att hålla ihop ett lokalsamhälle.

I kapitel 4 summerar jag de praktiska lärdomarna och sammanställer en slags verktygslåda om hur man kan tänka och jobba för att uppnå ”konstruktiva” resultat.

I kapitel 5 växlar jag över till att leta svar inom forskarvärlden: stämmer antagandena som den konstruktiva journalistiken bygger på? Det är relevant, eftersom det påverkar förutsättningarna för att den här inriktningen ska bli kvar och befästa sin ställning. Jag ger också några medieforskarens syn på den utmaning mot den klassiska journalistrollen som rörelsen representerar.

I det avslutande kapitel 6 sammanfattar jag slutsatserna från genomgången och tittar lite mer systematiskt på de hinder och möjligheter som framträder ur intervjumaterialet och på hur vägen framåt kan tänkas se ut.

2. Nordiska föregångare

"Konstruktiv journalistik handlar om att vi ska våga förändra vår självförståelse, att vi inte bara ser på vår uppgift som en anslagstavla för folks problem och rädslor. Utan att vi också tar på oss en aktiv roll som en slags skiljedomare i det offentliga samtalet kring lösningar på de utmaningar som vi alla står inför".

Ulrik Haagerup, Constructive Institute

2.1 Danmark

Varje land har sin egen medietradition. Några av de tidiga danska exemplen betraktas i dag som alltför långtgående och aktivistiska även av de svenska journalister som inspirerats av grundtanken. Den danska bakgrunden är därmed inte helt representativ för hur uppgiften har kommit att uppfattas i Sverige. Men det är ändå där vi behöver börja för att förstå sammanhanget.

I sin bok *Constructive News* (2017) berättar Ulrik Haagerup om det starka motstånd han mötte 2008 när han som chef för nyhetsdivisionen på Danmarks Radio började ifrågasätta den rådande nyhetsmallen och om hur han kom att leda omställningen som startade på allvar 2012.

Man skar ner på slentrianmässig kriminalbevakning och satsade på kvalificerade specialreportrar inom ämnen som globalisering, näringsliv, politik och sjukvård. Parallellt började man tillföra konstruktiva element som naturliga beståndsdelar i de dagliga nyhetssändningarna.

"Varje dag ville vi ha minst ett inspirerande inslag som fokuserade på saker som fungerar eller på människor, företag eller länder som gör något utöver det vanliga", berättar Haagerup.

Till exempel: mataffären som anställer personer med autism till att stapla varor i hyllorna eller kommunen som utbildar pensionärerna att klara sig själva istället för att skicka ut mer hemtjänst.

Så småningom började nyhetskulturen förändras, berättar Haagerup. Reportrarna började själva föreslå "omvända" vinklar – som att inte slentrianmässigt börja med det dåliga i en statistiknyhet – och att börja leta exempel på sjukhus som hittat lösningar på de ständiga arbetsmiljöproblemen bland vårdpersonalen.

Specialprogram infördes, som serien *Danmark Knaecker* (ungefär *Danmark på gränsen*) som handlade om hur man kan förbättra situationen i städernas socialt eftersatta ytterområden.

Serien kulminerade i att man stängde in sju toppolitiker och tre företagsledare i ett före detta vattentorn där de fick 24 timmar på sig att enas om en konkret handlingsplan – inför rullande tv-kameror.

"Skulle det fungera? Kunde nyhetsmedia verkligen skapa en arena för lösningar snarare än för konflikt? Och skulle publiken vara intresserad?", frågar Ulrik Haagerup. Svaret var ja.

Efter 24 timmar hade panelen, inte utan svårigheter, enats om en plan, som bland annat innehöll snabbare bredband till de eftersatta stadsdelarna, förmånligare kreditvillkor för företagare i dessa områden och ett pendlingsbidrag till studenter som bosatte sig där.

Resultatet kablades ut i alla nyhetskanaler och några timmar senare fick panelen argumentera för sina förslag inför en livepublik och 700 000 tittare och lyssnare.

”Aldrig tidigare har DR fått så mycket positiv feedback från hela landet, eller så många kommentarer, förslag och idéer om hur man kan hindra Danmark från att förlora kontakt med sina eftersatta områden”, skriver Haagerup.

Långt från Borgen

Ett annat program som kom att symbolisera förändringen var *Langt fra Borgen* (Borgen är det danska Folketinget), där i varje avsnitt två folketingspolitiker möttes ute i ”den riktiga världen” för att prata om en aktuell stridsfråga.

Målet var att ställa den förväntade rollfördelningen mellan tv-reporter och politiker på ända. Istället för att reportern skulle försöka ”sätta dit” politikerna och beslå dem med fel skulle programmet drivas framåt av nyfikenhet. Haagerup punktar upp effekterna:

”För det första: våra tittare fick för första gången se politiker från olika partier som faktiskt verkade gilla varandra och bete sig som riktiga människor. För det andra fick man ibland se hur politikerna kunde ändra ståndpunkt. För det tredje förstod tittarna de olika nyanserna i en fråga så att de kunde börja ifrågasätta sina egna ställningstaganden”.

Ett exempel var när politikerna bjöds in till en bordell för att diskutera prostitutionslagstiftningen: skulle Danmark välja Tysklands väg och legalisera eller göra som Sverige och kriminalisera sexköp?

Prostituerade kvinnor med helt olika åsikter deltog, och samtalet blev såpass nyanserat och mångfacetterat att publiken fick ett bättre beslutsunderlag än om man hade kört ett vanligt, endimensionellt och svartvitt upplägg, menar Haagerup.

Ulrik Haagerup slutade som nyhetsdirektör på Danmarks Radio 2017 och driver sedan dess ett utvecklingscenter, Constructive Institute i Aarhus, med stöd bland annat från FN och Google, som ordnar internationella konferenser och håller workshops i flera olika länder. Institutet erbjuder även årliga stipendier för intresserade journalister att tillbringa ett ”friår” vid centret för att efter eget huvud förkovra sig i de konstruktiva tankegångarna.

Uppgårelsen med offerrollen

Mest framträdande, vid sidan av Ulrik Haagerup, som inspiratör och grundare av den konstruktiva rörelsen är journalisten Cathrine Gyldensted, som 2014 fick uppdraget att skapa världens första utbildning i konstruktiv journalistik vid universitetet i Windesheim, Holland.

2016 anlätades hon av Sveriges Radio för att hjälpa till och utforma ett stort, internt fortbildningsprogram för alla redaktionella medarbetare. Sedan 2017 har hon också gett årliga kurser i konstruktiv journalistik vid medieinstitutet Fojo vid Linnéuniversitetet där journalister från hela landet deltar.

Cathrine Gyldensted är på det sättet den som haft störst praktiskt inflytande över tolkningen och tillämpningen i Sverige.

Gyldensted tar sitt avstamp i positiv psykologi, som enkelt uttryckt handlar om att se mer till det friska och välfungerande – ”*what enables individuals and communities to thrive*” – än till det sjuka och dysfunktionella. Hon formulerar sina sex grundstenar så här:¹

- Solutions: Adds a solution-oriented framing of news.
- What Now? Conveys a productive perspective about the future, and about our ability to get there.
- Depolarization: Work against polarizing dynamics created by media.
- New Questions: Asks other questions to power, so-called victims and experts. (Resources, collaborations common ground and solutions.)
- The Rosling (efter folkupplysaren Hans Rosling): Uses data to create infographics, explaining the news. Incidents -> Context.
- The ”De Correspondent” (efter en holländsk föregångstidning): Engage and empower the public. Co-create with them.

Cathrine Gyldensted från ett TEDx-talk i Dresden.

Cathrine Gyldensted var ursprungligen en framgångsrik ”traditionell” reporter vid Danmarks Radio som kom att omvärdera yrkets grundprinciper när hon 2008 jobbade med en reportageserie om följderna av finanskraschen i USA.

Den utlösande faktorn, berättar hon i sin bok *From Mirrors to Movers* (2015), var en intervju hon gjorde med en hemlös kvinna på en gata i Washington DC. Kvinnan hade förlorat allt i spåren av kraschen och berättade om sina bekymmer och sin utsatthet, som svar på Cathrine Gyldensteds traditionella intervjufrågor.

Förändringen kom, berättar Gyldensted, när hon fick ingivelsen att även ställa en helt annan slags frågor:

- *Vad har du själv gjort för att komma vidare?*
- *Vem har du fått hjälp av?*
- *Har du lärt dig någonting av det här?*
- *Vad kommer att behövas för att du ska kunna lösa dina problem?*

Plötsligt framträdde en helt annan sida av kvinnan, som var lika sann, där hon visade upp en oväntad styrka, hoppfullhet och problemlösningsförmåga, som inte alls rymdes inom den vanliga offer-dramaturgin. Gyldensted sålde in det nya artikelupplägget till sin redaktör och förändringen var igång.

¹ Windesheim's Constructive Elements in Journalism, Gyldensted (2017)

Cathrine Gyldensteds slutsats blev: De frågor vi ställer till människor har en oerhört stor betydelse för hur vi kommer att uppfatta dem, vilken bild av världen vi förmedlar – och troligen även för hur människor kommer att uppfatta sig själva.

Hur journalister berättar om världen får också konsekvenser för hur vi kollektivt uppfattar vad som är möjligt och hur vi väljer att agera: ”*What we focus on we get more of*”.

En central poäng i *From Mirrors to Movers* är därför att journalister måste sluta se människor som offer och börja ställa en annan slags frågor – både till vanliga människor och till makthavare.

Nyckelorden är *resurser, samarbeten, gemensamma nämnare* och *lösningar*. Mer om det i kapitlet Verktygslådan.

”Ge människor demokratisk självtillit”

En annan tongivande aktör är journalisten och konsulten Gerd Maria May, som har skapat en arbetsmodell som hon kallar ”lösningarnas rum”², där hon i samarbete med lokala och regionala nyhetsaktörer organiserar konstruktiva samtal där de människor som är berörda av en problematik spelar huvudrollen.

Nyckelord för henne är *gemenskap, inspiration, nyanser* och *tillit*.

Huvudexemplet är projektet *Ryk Middelfart*, som inleddes hösten 2018 i samarbete med tidningen Fyens Stiftstidende, där 106 gymnasieelever i en småstad på Fyn jobbade fram lösningsförslag kring fyra frågor som de själva tyckte var viktigast: fritidsgårdar, kollektivtrafik, ungdomsbostäder och stress.

MIDDELFART

Avisens store udviklingsprojekt: Sådan har vi rykket Middelfart

Mest læste

NAVNE
Jan blev blot 55 år: Speedway var hans liv - først kørte han selv, siden hjalp han sønnen Frederik +

MIDDELFART
Lige nu: Meget politi på Vestfyn - men det er bare en øvelse

MIDDELFART
Der mangler erhvervsjord i Gelsted: - Jeg bliver nødt til at flytte fra byen, hvis jeg ikke kan få noget jord +

Projekt Ryk Middelfart startede med 106 unge fra Middelfart Gymnasium og HF, hvor der blev sat fokus på flere helt konkrete problemstillinger. Arkivfoto: Peter Leth-Larsen

1/15

Skærmdump Fyens Stiftstidende

I efterföljande steg producerade ungdomarna journalistik åt tidningen, startade podcasts med mera. Gerd Maria Mays programförklaring låter så här:

”*Det behövs en journalistik som går först i jakten på att ge människor demokratisk självtillit. Det vill säga: ge folk en känsla av att de har inflytande över sitt eget liv. Att de rent faktiskt kan göra skillnad i samhället som de är en del av. Och att det tjänar något till att ta ansvar.*”

Ytterligare en tidig dansk föregångare som gått sin egen väg är frilansjournalisten Lotte Rosdahl, som nyligen publicerade en bok om sin metodik som hon kallar *Trust journalism*. Bland hennes huvudpunkter finns:

- *Understödja förståelse och tillit.*
- *Öka mångfalden och representationen inom medierna.*
- *Främja dialog och stärka den sociala sammanhållningen.*

Redan 2007 byggde Lotte Rosdahl ett slags dialogprojekt, Unga möter unga, där 350 tonåringar med dansk respektive utländsk bakgrund parades ihop för att få inblick i varandras vardagsliv och få möjlighet att ställa frågor till varandra.

De ungas berättelser publicerades i både lokala och nationella medier. 73 procent av de unga upp-gav att de fick ett mer positivt intryck av varandra, 87 procent ville gärna träffas igen.

”Exemplet visar hur vi genom att tänka nytt inom journalistiken kan skapa helt nya slags uppbygg- ligo berättelser, som visar att människor har mer gemensamt än man kanske tror”, skriver Lotte Rosdahl.

2.2 Finland

Finsk public service-tv och radio började tillämpa konstruktiv journalistik runt 2014. Men redan under 2000-talets första år hade flera lokala och regionala tidningar gjort experiment med *public journalism* – en tidigare reformrörelse som tog avstamp i snarlika idéer.

2016 fick journalistikforskarna Laura Ahva och Mikko Hautakangas vid Tammerfors universitet, som hade följt public journalism-vägen på nära håll, ett anslag för att undersöka hur journalister i Finland såg på den nya, stora utmaning som seglat upp: polariseringen och den sortens konflikt- dimensioner som kommit upp till ytan genom Brexitomröstningen och presidentvalet i USA 2016.

”Över hela Europa och i USA diskuterades hur ’sociala bubblor’ och vidgade klyftor undergrävde det offentliga samtalet. Journalisternas förmåga att förstå och fånga upp värderingar och perspek- tiv från olika samhällsgrupper ifrågasattes”, skriver Ahva och Hautakangas.

”Journalister gav uttryck för en känsla av hjälplöshet och oro gentemot den här situationen och började se behovet av att tänka nytt och utveckla former för att bevaka kontroversiella frågor på sätt som tog ansvar för den sociala dialogen.”

Under tre år, 2016-2018, genomförde Ahva och Hautakangas ett brett aktionsforskningsprojekt i samarbete med ett 50-tal journalister från både landsortspress, fackpress och public service.

Med hjälp av en serie workshops formulerade journalisterna och forskarna tillsammans ett antal principer för något man kallade *medlingsjournalistik (conciliatory journalism)*, som också omsattes i konkret handling på de respektive redaktionerna.

Principerna sammanfattades så här:

- *Identifiera och analysera den verkliga, underliggande konflikten.*
- *Möjliggör ömsesidigt lyssnade.*
- *Skapa trygga samtalsarenor.*

Ur projektet föddes ett nätverk för medlingsjournalistik och en handbok med konkreta metodtips, bland annat om hur man ställer frågor ur ett medlande perspektiv och undviker att bli fångad i konfliktvinkelfällan. Bland rekommendationerna fanns också:

- *Fokusera på hur människor förändras istället för att utgå från fixa identiteter.*
- *Låt ägandet av problemlösningen ligga kvar hos de berörda parterna, istället för att flytta upp det till någon nivå ovanför huvudet på folk.*

Mest uppmärksammat blev ett samarbete mellan två tidningar med helt olika slags läsarkrets – den ena en branschtidning för lantbruksnäringen, den andra ett grönt inriktat magasin – som gjorde en gemensam artikelserie om det polariserade ämnet ”livsmedelsindustrin och klimatet”.

En ung vegan fick tillbringa en helg på en mjölkbondgård för att diskutera konflikten mellan djurhållning och klimatpolitik. Läsarna i båda tidningarna engagerades att skicka in frågor, artiklarna publicerades parallellt och båda målgrupperna uppmuntrades att försöka se frågan ur motståndarlägrrets synvinkel.

Skärmdump viestilehdet.fi

Artiklarna nominerades till det finska stora journalistpriset.

2.3 Norge

I en färsk översikt – *Konstruktiv Journalistikk, Kritisk och Lösningorienterad* (2019) – ger NRK-journalisten Vigdis Holmaas ett antal exempel på hur den konstruktiva journalistiken har kommit att spridas och tillämpas i Norge. Bland annat:

– **Radioprogrammet Her og nå i norska P1** som har blivit pionjärredaktion inom NRK (motsvarande SR och SVT). Programmet som funnits sedan 1981 bytte 2017 kurs helt och hållet:

Efter att i 37 år ha ”spridit tungsinne i vårt land” är programmets mål nu att ”lyssnarna ska bli upplysta och upplyfta genom en rapportering som pekar på lösningar och framtidshopp”, enligt projektledaren. Några punkter ur redaktionens checklista:

- *Leta efter de som har lösningar på problemet och fråga efter vägen framåt.*
- *Leta efter det som pekar på hopp och mening mitt i problem och konflikter.*
- *Leta efter mod och kreativitet också hos dem som är drabbade av en orättvisa.*

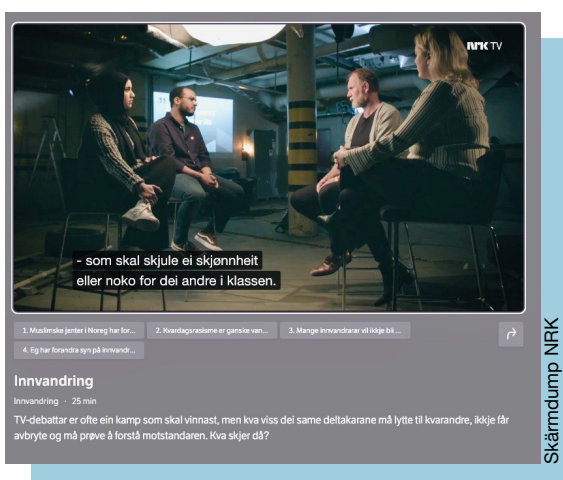
– **Tidningen Aftenposten** jobbar aktivt för att få folk i huvudstaden att engagera sig i debatten om stadsutvecklingen i Oslo. De arrangerar ”folkmöten” i de olika stadsdelarna under vinjetten *Vad vill vi med Oslo?*

– **Stavanger Aftenblad** gjorde under Metoo-kampanjen reportage om hur företag jobbade lösningsinriktat för att förändra äldre, manliga medarbetares förhållningssätt till unga, kvinnliga praktikanter.

– **Morgenbladet, Dagens Næringsliv, Fagbladet och NRK** samarbejdet våren 2019 kring ett stort dialogprojekt *Hele Norge Snakker*, där meningssmotståndare sammanfördes enligt en modell som utvecklats av Die Zeit (se också avsnitt 3.3).

– **NRK** startade hösten 2019 det nya programmet *Einig? – debatt utan gräl* – som bygger konstruktiva samtal i polariserade frågor som abort, klimat, jämställdhet och invandring, genom att sätta parterna i TV-studios kulisser istället för på en klassisk debattscen.

”TV-debatter är ofta en kamp om vem som ska vinna. Tänk om samma deltagare måste lyssna till varandra, inte får avbryta och måste försöka förstå motståndaren. Vad händer då?”, lyder programförklaringen.

Lästips

Längst bak har jag listat böckerna, artiklarna och de andra texterna av Ulrik Haagerup, Cathrine Gyldensted, Gerd Maria May, Lotte Rosdahl, Vigdis Holmaas med flera som jag nämner här.

Här är ett par länkar:

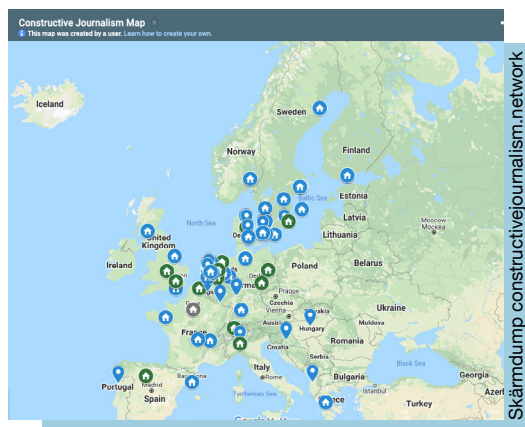
Cathrine Gyldensteds grundbok, [From Mirrors to Movers](#)

På Constructive Institutes sajt finns många tips och exempel: constructiveinstitute.org

[Videosammanfattning av 2nd Global Conference on Constructive Journalism i Geneve 2019](#)

[Det norska diskussionsprogrammet Einig?](#)

[En interaktiv karta över var det finns ”konstruktiva journalister”](#)

3. Svenska medier ställer om

”Efter ett ’Lunchekot’ kan man ibland vara lite lätt illamående. Man blir upplyst, men det är ganska nattsvart. Ibland kan jag känna att vi lämnar lyssnarna hängande. Det är bara ett konstaterande av alla stora katastrofer och kristillstånd. Var är diskussionen om var lösningarna faktiskt finns?”

Olle Zachrison, vid ett SR-seminarium i Almedalen 2017

3.1 Sveriges Radio: Skildrar vi hela verkligheten?

Internt inom Sveriges Radio hade frågan legat högt på agendan under flera år. Ulrik Haagerup, grundaren av Constructive Institute i Aarhus, var inbjuden att föreläsa för Ekot-redaktionen redan 2014. Våren 2016 sjösatte Sveriges Radio sin jättesatsning – unik inom europeisk public service – på att vidareutbilda i stort sett alla journalister inom hela företaget i det nya tankesättet, i samarbete med den danska inspiratören Cathrine Gyldensted.

I Sveriges Radios public service-redovisning för 2016 slogs kursen fast:

”I en tid som präglas av ett polariserat debattklimat och ökat misstroende från många mot etablerad media är det extra viktigt att journalistiken utmanas, ifrågasätts och diskuteras. Därför har SR under året inlett ett företagsövergripande arbete för att förstärka radioberättandet med inspiration av konstruktiv journalistik, ett journalistiskt arbetssätt som pekar på vikten av att skildra hela verkligheten och ge flera perspektiv av samma berättelse. Lika viktigt som det är att skildra apatin på en flyktningförläggning är det att samtidigt våga gå närmare och ge röst åt de människor som inte bara är offer utan också starka individer som arbetar för förändring.”

Projektledare för satsningen var Louise Welander, chef för Samhälle och Drama, som hade kommit i kontakt med de danska reformtankarna i slutet av 2015 vid en workshop ordnad av EBU, det europeiska samarbetsorganet för public service-företag.

– Det var då jag förstod att det här är någonting viktigt som vi ska jobba med. Att vi behöver titta på hela verkligheten, beskriva den med båda ögonen och hitta fler perspektiv, berättar Louise Welander.

Men det var först i juli 2017 som man valde att gå ut brett. På SR:s scen i Almedalen frågades Louise Welander och dåvarande Ekotchefen Olle Zachrison ut av programledaren Johar Bendjelloul. Rubriken var: *Hur kan journalistiken bli mer konstruktiv?*

Louise Welander inledde med en retorisk fråga till publiken: *Tycker ni att vi skildrar hela verkligheten?* Och preciserade sedan i fyra punkter vad hon menade att konstruktiv journalistik innebär. Vi behöver, sa hon, tänka över:

- *Hur vi lägger upp våra debatter?*
- *Hur vi pratar med de människor vi träffar?*

- *Vilka frågor vi ställer?*
- *Vilka som är med och definierar de problem vi tar upp?*

Olle Zachrison berättade om det alldeles färska projektet *Tio miljoner*, som året efter skulle vinna Constructive Institutes internationella pris för bästa konstruktiva satsning:

Ekot samarbetade med lokalredaktionerna runt om i landet för att få upp andra slags frågor i den centrala politiska debatten, sådant som verkligen engagerade folk på gräsrotsnivå.

– Sen bjöd vi in andra lyssnare, ”Ok, vad skulle man kunna göra åt det här problemet?”, och vi fick in så fantastiskt mycket kloka svar. Just sådan klok, lösningsfokuserad dialog tror jag att det är väldigt viktigt för journalistiken att kugga i, sa Olle Zachrison.

Helena Giege, projektledare för *Tio miljoner* berättar, våren 2020:

”Under hela valsprten i september 2018 låg våra inslag som tredje i topp när det gäller spridning. Kommentarsfrekvensen på Facebook var dubbelt så hög som på vanliga Ekot-inslag. På frågan ”*Måste man kunna perfekt svenska för att få ett jobb*” hade vi 214 kommentarer. Och inte så mycket rasist-inlägg. Det var väldigt sällan vi fick stänga ner diskussionen.

En fråga om *underhållet av enskilda vägar ute på landet* väckte också ett väldigt stort engagemang. Det här är ämnen som annars inte kommer upp, de betraktas som icke-frågor för att de inte rymmer någon klassisk politisk konflikt. Jag tycker att vi på riktigt har hittat modellen för hur man plockar fram andra frågor och perspektiv, så att bevakningen kan bli sannare och mer mångfacetterad.”

Louise Welander utvecklade från Almedalscenen:

– Vi vill motverka känslan att ”det är ingen idé att jag bryr mig” och dra in fler i det demokratiska samtalet. Vårt uppdrag är att leverera ett underlag så att våra lyssnare kan känna att ’jag är en samhällsmedborgare’.

Frågorna som journalisten ställer är avgörande, underströk hon.

– Det handlar om vem vi intervjuar om vad. Går det att ställa svåra frågor till utsatta personer? Kan man fråga ’varför tog du med dig ditt barn över Medelhavet?’ till en person som just kommit som flykting till Sverige? Gör vi det? Det ligger också i den konstruktiva journalistiken, att våga utmana, sa hon.

Johar Bendjelloul förstärkte poängen: ”*Ett bemyndigande av människor*”, kallade han det. Att behandla folk som något mer än de klassiska, drabbade offer-casen:

– Det växer folk av. Och det blir mycket intressantare journalistik.

Tre år senare: "Problemet är vanans makt"

Så lät det alltså i Almedalen sommaren 2017. Tre år senare hade Olle Zachrison lämnat jobbet som Ekotchef och blivit ansvarig för digital nyhetsutveckling i Radiohuset. Hur gick det? Tog förändringen skruv i Radiohuset på det sätt han hade hoppats?

Olle Zachrison återkommer till framgången med *Tio miljoner*-satsningen som han menar verkligen förändrade Ekots valbevakning 2018 och inför EU-valet 2019. Politikerna var tvungna att svara på ett helt annat sätt när frågan kom från en fattigpensionär på Gotland.

– Det blev ofta också ett stort engagemang och väldigt kvalificerade diskussioner på Facebook, framhåller han.

Ett färskare exempel var det snabbt framkläckta P1-programmet *#klaracorona*, inspirerat av *Tio miljoner*-framgången, som rullade från mars till mitten av maj 2020:

– Vi ville visa all den kreativa kraft som frigörs vid en kris och lyfta fram att det inte bara var nattsvart, säger Olle Zachrison.

Men kom den konstruktiva journalistiken in på Ekot?

– Kanske inte så bra som man önskat. Många gick utbildningen. Men nyhetsjournalistiken är ju ganska traditionell. Det som ger mest prestige är inte det konstruktiva. Det är att göra ett riktigt avslöjande, en pangnyhet, ett bra reportage.

Finns det ett motstånd?

– Nej, inte ett motstånd. Problemet är snarare vanans makt. Man stannar i sin komfort zone. Mer en passivitet och en konservatism som står i vägen för ett modigt nytänk.

Behövs det ett "modigt nytänk" då?

– Jag skulle säga: den stora utmaningen är att få en ny publik. Yngre människor säger mer än de äldre att de blir deppiga av nyheterna för att allt är så svart. Det här handlar inte bara om att vi ska 'vara goda', utan rent krasst om att folk inte ska stänga av. Och man ser att de konstruktiva vinklarna går bra på instagram där fler yngre finns.

Även på Ekot rör det sig i rätt riktning, menar Zachrison.

– Men man måste ha en riktigt bra argumentation. Alla är allergiska mot sånt de uppfattar som flum. Ännu värre: importerat flum. Och allra värst, flum som kommer från ledningen.

Det var det som var bra med *#klaracorona*-satsningen, framhåller Olle Zachrison:

– Det kändes inte som en ideologisk pålaga utifrån. För att övertyga en stressad redaktion om ett nytt arbetssätt mitt i en pandemi måste det kännas tydligt att det verkligen gör journalistiken bättre. Hur gör det oss mer trovärdiga som nyhetsredaktion? Inget annat.

Där det verkligen tog skruv: P4 Kalmar

– Nej, nej, nej, herregud, vad är det här? Ska vi bara göra gulligull och prata om katter som räddas ner från träd nu?

Louise Haag, nyhetschef och rutinerad grävjournalist på P4 i Kalmar, minns den första känslan när den danska föreläsaren Cathrine Gyldensted kom till redaktionen och pratade om konstruktiv journalistik för snart fem år sedan.

I dag är P4-redaktionen i Kalmar det kanske starkaste fästet inom Sveriges Radio för det nya sättet att jobba.

Det har satt sig i väggarna, som Louise Haag beskriver det, och blivit en självklar del av det dagliga, redaktionella samtalet: ”var finns det konstruktiva i det här? Vilka behöver vi prata med och vilka frågor ska vi ställa för att få fram en bredare bild?”

– Först var jag jätteskeptisk. När jag började här som ung reporter var det väldigt mycket att man skulle vara tuff, hård och ställa mot väggen. Så här efterhand kan man undra vad man egentligen fick för svar.

– Men jag tror att många tänker så: ”jag har ju ändå jobbat som journalist i 20 år, varför ska jag ändra mig?”, det handlar mest om ett allmänt motstånd mot att tänka och jobba annorlunda.

Idéerna från föreläsningen hängde sig ändå kvar och tvinnade sig samman med tankar som hade börjat skava hos den då 47-åriga nyhetschefen.

– Det här var en period när jag själv började tycka det var tråkigt att titta på nyheterna, jag tyckte att det mest var en massa elände och började bli lite avtrubbad. Och jag började inse att det här konstruktiva, det är faktiskt lite så som jag själv är.

Hur menar du?

– Det kan ju vara en massa saker i ens liv som inte är bra. Men jag tänker: okej, vad kan jag hitta för styrka i mig själv för att gå vidare i detta? Hur skulle jag vilja att det var? Vilka steg kan jag ta? Finns det någon som varit med om samma sak som jag kan kolla med? Jag vill ju inte vara en människa som det är synd om. Jag har ju liksom en kraft.

– Och jag insåg att det här är vad den konstruktiva journalistiken handlar om till stor del. Att inte fastna i det som ligger bakåt, vem som gjort vad. Vi ska självklart granska och belysa problem. Men vi ska inte lämna lyssnarna där. Vi måste också ställa frågorna: Hur gör vi nu? Vi är faktiskt inte så opartiska och obundna om vi bara ser på problemen med ett öga.

Louise Haag blev utvald, skickades på en specialkurs med Cathrine Gyldensted och började själv åka runt och utbilda andra redaktioner över hela Sverige i den stora SR-satsningen 2016-2017.

– En av de största utmaningarna har varit att förklara ordet: ”Vadå konstruktivt?” Att få folk att fatta att det inte handlar om att vi ska göra bara glada nyheter.

– Till slut fick jag säga: ”Skit i vad det heter. Vi ska prata om det vi gör, vilka frågor vi ställer och hur vi gör våra intervjuer och hur vi formaterar våra inslag” Och då blev folk eld och lågor och tyckte det var jätteroligt.

För Louise har den konstruktiva journalistiken alltid handlat om att få bättre genomslag bland lyssnarna. Inte att ändra på det granskande uppdraget, mer om att paketera de viktiga frågorna på ett sätt som väcker intresse och engagemang, i ett läge där journalistiska medier inte längre kan räkna med att ha människors uppmärksamhet.

– Jag har många kompisar därute som stänger av pushnotiserna numera, de vill inte höra, de orkar inte med det, ”jaha vad är det som har hänt nu då?”. Vi märker att när vi har med saker som pekar framåt, att man inte lämnar det i elände bara, på något sätt fastnar det lättare då.

Inte minst under coronavåren 2020 har redaktionen utmanats att hitta balansen mellan det tunga och det konstruktiva.

Louise Haag tar fallet med den hårt drabbade hotellägaren Putte Svensson Sahlin i Hultsfred, som blev rikskänd i slutet av mars för sin förtvivlade gråt i ett av redaktionens mest spridda inslag.

– Någon vecka senare skulle vi göra en uppföljning och jag bad reportern ställa frågan: ”var i dig hittar du styrkan? Vad får dig att stiga upp på morgonen och gå till jobbet?”. Det kom att vända hela intervjun.

– Helt plötsligt kom allt det här, vikten av att kämpa, vilken kraft han har och vad han faktiskt drivs av. Jag tycker det är ett jättebra exempel, så att det inte bara blir ”Ja, jag förstår, vad tråkigt”, som man gärna kan fastna i.

Louise Haag ser det konstruktiva som ett ”mindset”, ett sätt att tänka: att inte se så svartvitt på världen eller på människor. Rapporteringen blir mer trovärdig och intressant om både skurkar och offer tillåts framträda med sina olika, motsägelsefulla sidor, resonerar hon.

Att lyfta fram nyanser blir extra viktigt i konfliktfyllda ämnen, som under flyktingkrisen 2015, där journalistiken gärna fastnade i förenklade ”antingen eller”-uppdelningar, där bara de mest renodlade ståndpunkterna på vardera sidan blev hörda, menar Louise Haag.

– Jag är ganska säker på att om man tänker konstruktivt så kan man motverka polarisering. Att det finns en oro för flyktingmottagandet behöver inte betyda att folk hatar invandrare. Det finns också en stor gråzon där det snarare handlar om ”hur gör vi nu, hur ska vi ta hand om det här? Hur gör vi det här på bästa sätt för att det ska funka för alla?”

– Nånstans i oss själva så finns det ju nästan alltid två sidor. Kan man visa på det och inte bara tvinga folk att välja för eller emot, då tror jag också att man som lyssnare kan känna igen sig mer. Man tar till sig det på ett annat sätt, man blir intresserad och det blir lättare att bygga broar.

Tips från Louise Haag, P4 Kalmar: exempel på konstruktiva intervjufrågor

- "Hur skulle du vilja att det såg ut?"
- "Om du hade fått titta tillbaka och göra annorlunda, hur hade du gjort då?"
- "Finns det någonting i den här kritiken som du känner igen?"
- "När ser vi en förändring?"
- "Vad är det i dig som får dig att gå vidare? Vad är din styrka?"

P4 Stockholm: "Stoppa skjutningarna"

– Va? Har de kommit på det här *nu*?

Rouzbeh Djalaie, producent på P4 Stockholm, utväxlade häpna blickar med P4-reportern Mariela Quintana Melin där de stod i vimlet under en Radio Days-konferens i Stockholm 2016. Uppe på scenen presenterade SR-ledningen den nya inriktningen på konstruktiv journalistik. Formuleringarna lät märkvärdigt välbekanta för de båda journalisterna.

– Är inte det här precis det som vi började med på Södra Sidan för 10 år sedan?

Södra Sidan var den "medborgarjournalistiska" lokaltidningen som startades i Skärholmen våren 2006 av Rouzbeh och mig själv, för att skapa en motvikt till den, som vi tyckte, enkelspåriga förortsjournalistiken (mer om detta under avsnitt 3.4). Mariela var en av de första reporterna som anställdes.

Nu, efter några vändor på andra arbetsplatser, hade de båda blivit kollegor igen i Radiohuset. Rouzbeh höll precis på att lägga upp planerna för en satsning inom P4 Stockholm, som inte heller denna gång etiketterades "konstruktiv journalistik" men som bars upp av snarlika idéer.

– Under 2017 och 2018 gjorde vi en serie med publika möten, jag tror det blev totalt elva stycken, på så skilda platser som Ljusterö, Norrtälje, Rinkeby och Nacka, berättar Rouzbeh.

Frågeställningarna spände över "hur ska skärgården överleva?" till målkonflikter kring bostadsbyggandet i en närförort, trafikutvecklingen i city och det upptrappade våldet i Stockholms ytterområden.

"Målet med mötena är att genom debatt och diskussion lyfta en lokal fråga som engagerar. Genom detta når man förhoppningsvis en ny publik som berikar utbudet med nya perspektiv och historier", löd presentationen i public service-redovisningen året innan.

– Ett av de häftigaste mötena var i Kista bibliotek i mars 2017 på temat "Stoppa skjutningarna". Det var en väldigt stark panel. Panelen avgör hur bra det blir, säger Rouzbeh Djalaie.

Där satt bland andra Carolina Sinisalo, mamma till en pojke som sköts till döds i Akalla året före, Macarena De La Cerda, boende i Järva och aktiv i nätverket Förorten mot våld, Mohamed Ahmed, fritidsledare i Tensta som skadades allvarligt när han hamnade i skottlinjen och Hussein Reza, ungdomsledare vid Fryshuset Husby.

Rouzbeh Djalaie.
Foto: Micke Grönberg/SR

– Publiken var också bra. En pappa i snickarbyxor sa att han tagit ledigt en halvtimme från sitt jobb för att kunna komma dit.

Vad var bra?

– Både i panelen och publiken var det fritt från ideologiska låsningar. Alla var bara intresserade av att frågan ska bli löst. Vi valde medvetet att inte ha med politiker den här gången för att undvika den traditionella pajkastningen, berättar Rouzbeh Djalaie.

– Det var också bra i Rinkeby när vi pratade om skolan. Vi hade en halv klass åttor i publiken, tre av dem på scenen tillsammans med politiker, föräldraföreningar, lokala aktivister. Och en stor blandad publik. Bara det att ha grundskolelever och politiker i samma panel, det kändes ganska unikt.

Vad tycker du att ni uppnådde?

– En del effekter kunde man se direkt. I Vällingby, på temat trygghet, sammanförde vi tjejgruppen ”Systrarna runt hörnet” med somaliska föreningen och hembygdsföreningen som bestod av äldre, svenskfödda kvinnor. De hade inte träffats förr. Efteråt stod de och bytte telefonnummer. Det stärker gemenskapen i området väldigt konkret.

Andra, mindre synliga effekter, kunde vara när en kille från Fryshuset berättar om hur han har varit ute och handgripligen avstyrat en skjutning genom att prata med killarna ”utifrån gatans normer”.

– Han blir utmanad av en ung mamma som menar att just de manlighetsnormerna är en stor del av problemet. Även om de inte blir överens så har de i alla fall hört varandra. De ser att de står på en gemensam grund. Och alla är där för att hitta lösningar.

Publika möten i just den formen som Rouzbeh Djalaie drev upphörde i Stockholm när organisationen gjordes om 2018-2019. Andra modeller för att stärka publikkontakten provas fortfarande runt om i landet.

– För mig handlar det i grunden om: För vilka gör vi radio? Vilka är det vi vill ska lyssna? Det finns ingen vidare mångfald i radiohuset och antalet icke-lyssnare växer. Det handlar om ungdomarna, personerna med annan bakgrund, folk med andra medievanor, säger Rouzbeh Djalaie.

– Och jag tänker: om konstruktiv journalistik fungerar för att nå de grupperna så är det bra. Då handlar det mer om konkreta arbetsmetoder. Publika möten var en sån metod som fungerade bra, tyckte jag.

”Vi bor här, vi har erfarenheterna, vi har lösningarna också”

- [Länk till dokumentationen från P4 Stockholms publika möten](#)
- [Ljudfil från mötet Kista om skjutningarna](#)

Nästa steg: Mer utbildning eller ett nytt program?

Flera av de Sveriges Radio-anställda som för fyra år sedan gick in helhjärtat för att utveckla den konstruktiva journalistiken i Radiohuset uttrycker i dag en viss besvikelse. *”Det dog litegrann när projektpengarna tog slut”*, säger en av intervjupersonerna. Samtidigt lever hoppet om en nytändning.

– Under våren har vi som intresserar oss för det här bildat en informell grupp som träffats några gånger. Vi blir glada och uppiggade av att prata med varandra, säger Cecilia Bodström, tidigare i företagsledningen och numera redaktör på Sommar & Vinter i P1.

Det var ur en sådan nätverksträff som idén uppstod att bygga ut *#klaracorona*, som hade börjat som en ganska enkel grej på SR-sajten, till ett riktigt radioprogram.

– Vi kläckte idén på onsdagen och på måndagen var det igång. Så fort går det sällan i Radiohuset, säger Cecilia Bodström.

Och på flera håll ute i landet, inom P4-organisationen, har idéerna haft lättare att finna sig tillrätta i den redaktionella kulturen. Framför allt på orter – som i Kalmar – där lokala nyhetschefer har tänt på konceptet och drivit förändringen på plats.

I styrdokumentet från högsta ledningen framhålls den konstruktiva journalistiken som en fortsatt viktig del av framtidsstrategin.

Louise Welander, samhällschefen som ledde den första drajven 2016-2018, tror absolut att det blir en fortsättning också centralt i Radiohuset, även om hon inte kan säga hur.

– Jag uppfattar att det ligger väldigt långt fram för företagsledningen. Men vi letar efter en form för hur vi ska gå vidare nu och där är vi inte framme än, säger hon.

Vad tror du det kan bli?

– Vi gjorde ju den här breda satsningen och utbildade alla medarbetare, vilket jag tror vi varit ensamma om bland alla public service-företag. Men var det rätt väg att gå? Får man mer kraft i det om man gör en specifik programsatsning och koncentrerar det till en viss redaktion? Där är vi inte färdiga.

– Men det är klart att jag gärna skulle se en ytterligare omgång av workshops och utbildningar. För jag tror att vi journalister är ganska konservativa. Det tar tid att ändra. Så det här kommer att ta många år till, säger Louise Welander.

Sammanfattning: Så blev genomslaget inom Sveriges Radio

- Sveriges Radio har sedan 2016 haft officiella målformuleringar om att ”skildra hela verkligheten”, lyfta fram lösningar, komma bort från offer-journalistiken och verka för ett mindre polariserat tonläge i studiodebatterna.
- 2016-2017 gick i stort sett alla journalister inom företaget en internutbildning i konstruktiv journalistik, präglad av den danska modellen.
- Samarbetsprojektet *Tio miljoner* förändrade Ekots centrala valbevakning 2018 genom att ta avstamp i vanliga människors problemformuleringar, föra upp frågorna ”i finrummet” och samtidigt bjuda in till diskussion på gräsrotsnivå.
- Det snabbt framkläckta #klaracorona våren 2020, inspirerat av *Tio miljoner*, tog hjälp av lyssnarna för att bredda perspektivet och få in mer hoppfulla vinklar i krisrapporteringen.
- På P4 i Kalmar har det redaktionella samtalet om breddade perspektiv, konstruktiva vinklar och ifrågasättande av förenklade offer-roller blivit en etablerad del av nyhetsarbetet sedan flera år.
- De publika mötena som P4 Stockholm ordnade 2016-2018 drog publik på ett dussintal platser runtom i stan, där paneler med ungdomsledare, företagare, skolelever och föreningsfolk diskuterade lokal utveckling, skola och trygghet med lösningsfokus och ömsesidigt lyssnande.
- Det offensiva utvecklingsarbetet har enligt flera källor stannat av, den ”traditionella” journalistiken behåller mycket av sitt grepp över de stora nyhetsredaktionerna. Men ambitionen finns kvar och ett ”nästa steg” planeras. Vad det blir är ännu inte bestämt.

3.2 SVT: att laga ett trasigt samtal

”Tänk om vi inte är så splittrade som vi tror. Tänk om vi bara tappat förmågan att lyssna och i iveren över alla nya möjligheter att uttrycka oss glömt hur spännande det kan vara att förstå en rakt motsatt uppfattning, trots att det inte får oss att hålla med. Kanske är det själva samtalet som är trasigt...” (Jan Helin, programdirektör SVT, maj 2019)

En utskällning som gav resultat

Man kan säga att Sveriges Television började jobba med ’konstruktiv journalistik’ ett par år före utvecklingen tog fart i Danmark. Egentligen började det med Hans Rosling. Det var SVT:s utrikesredaktion, ledd av Ingrid Thörnqvist, som 2009 bestämde sig för att prova ett helt nytt grepp i bevakningen av Afrika:

”...konflikter, krig och naturkatastrofer dominerar nyhetsflödet i de flesta medier. Många får en bild av en värld i kaos. Samtidigt finns det mycket som går framåt. Allt fler barn får gå i skolan och den extrema fattigdomen minskar. På många håll växer medelklassen och välståndet ökar”, skriver Thörnqvist på SVT:s blogg.

Omorienteringen 2009 var en direkt följd av en ”inspirerad utskällning” som redaktionen hade fått samma år av Hans Rosling, pro-

Ingrid Thörnqvist.

Foto: Ronja Wigertz

fessor i internationell hälsa, som Ingrid Thörnqvist hade bjudit in för att kommentera innehållet i utrikesbevakningen.

”Jag satt där med tappad haka och rodnande kinder och förstod att vi förmedlade en bristfällig bild av världen. Vi som ville ge den sanna bilden,” berättade Ingrid Thörnqvist senare på SVT-webben.

Utskällningen gav resultat. Under rubriken *”Det nya Afrika”* gjorde SVT under åren som följde en lång serie reportage om den positiva utvecklingen på kontinenten och perspektivet spreds till den övriga utrikesbevakningen. Omorienteringen nämns i den danska litteraturen som en av de viktigaste, tidiga förebilderna inom konstruktiv journalistik.

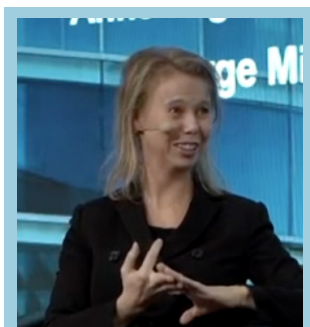

– Det var vi på utrikes som började, sen sipprade det över till inrikesjournalistiken. Efter en omorganisation 2015 blev det ett mål för hela nyhetsverksamheten, berättar Ingrid Thörnqvist.

2015 kom Anne Lagercrantz in som chef för SVT:s nyhetsdivision efter att på sitt tidigare jobb som Ekot-chef ha varit drivande bakom det konstruktiva perspektivets intåg på Sveriges Radio.

”SVT:s nyhetsjournalistik viktas om”, var rubriken när hon gjorde sin publika programförklaring på SVT-bloggen i december 2018:

”Det handlar sannerligen inte om att skönmåla utan att också berätta om det som går framåt och utvecklas. /.../ Här kan de tuffaste frågorna finnas: om en skola lyckas – varför misslyckas en annan, trots samma förutsättningar?”

Anne Lagercrantz.
Skärmdump
constructiveinstitute.org

Anne Lagercrantz sitter i styrelsen för Constructive Institute i Aarhus och har haft kontakt med den danske grundaren Ulrik Haagerup sedan slutet på 00-talet. Hon berättar att hon redan för tio år sedan, som chef för TV4-nyheterna, jobbade för att det skulle bli mindre av ”eländeskatalog”.

Hur märker SVT-tittarna skillnad i dag?

– Jag tror att man kan se att vi är faktiskt mer nyfikna på lösningar, på vad som händer i morgon och på det som går åt rätt håll. Att vi premierar en typ av storys som man tidigare kanske hade valt bort, säger Anne Lagercrantz.

På Rapportredaktionen håller man koll på de konstruktiva vinklarna på en whiteboardtavla, berättar hon. Och på webben finns goda möjligheter att få fram många olika vinklar och ge en bredare bild.

– Men jag tycker också att det konstruktiva är förbluffande svårt att implementera. Journalister är ganska konservativa och det sitter inte i ryggmärgen än.

Det har hjälpt, berättar hon, att många av nyhetsredaktionerna har varit med och träffat publiken ansikte mot ansikte i projektet *Fika med SVT*, som pågått sedan 2017 med totalt ett par tusen tittarkontakter.

– Vid nästan alla träffar kommer det upp: folk är dödströtta på allt elände och blir på dåligt humör av nyheterna. Det gör skillnad när redaktionerna får höra det direkt från publiken, att det inte bara kommer från ledningen.

Det främsta tecknet på att det rör sig framåt ser man i bidragen till den nya tävlingsklassen ”konstruktiv journalistik” som infördes 2017 till den årliga SVT-galan, menar Lagercrantz. Från början var det mest de lokala kanalerna som skickade in. Nu deltar i princip alla: Rapport, Sporten, Lilla Aktuellt.

– För varje år har bidragen blivit fler och bättre. I början missförstod folk vad det handlade om. Vi fick in en massa solskenshistorier. Men det är inte konstruktiva nyheter. Det konstruktiva förutsätter att det finns ett problem, säger Anne Lagercrantz.

Vinnare i klassen ”Konstruktiv journalistik vid SVT-galan

- 2020 vann inslaget *Heroinrummet* av Ulf Mattmar och Tim Ekendahl. Ur motiveringen: ”Berättarsättet ger fler nyanser och bilder av verkligheten för knarkare och de som arbetar med dem än publiken ofta serveras. Inslaget visar på alternativ och möjliga lösningar på ett stigmatiserat samhällsproblem. Reportern förhåller sig nyfiket och nära till dem han möter utan att värdera eller döma de som lever i en verklighet som få på riktigt har inblick i. Även en narkoman förtjänar och har rätt till ett värdigt liv.”
- 2019 vann Lars Wiklund vid SVT Väst med ett reportage om en långtidsarbetslös kvinna som genom ett arbetsmarknadsprojekt gjorde sin första riktiga arbetsdag. Motiveringen löd: ”Reportaget skildrar två problematiska ödesfrågor i Sverige. Integration och långtidsarbetslöshet, som ofta skildras utifrån ett problemperspektiv. Här får vi se lösningar blandat med urstark tv. Tänk att trappstädning kan lyfta en hel familjs självkänsla.”

”Sverige möts” – en övning i full skala

Fortsättningen av Anne Lagercrantz programförklaring från 2018 lägger tyngdpunkten på en annan aspekt, som blivit alltmer aktuell: hur man ska hantera konflikter i nyhetsrapporteringen?

”Det kan förstås vara lärorikt att se två parter ryka samman – men det kan också skapa mer förvirring. Vi hör bullret men förstår inte sakfrågan. Vi kan begripa bättre när parter resonerar och väger fördelarna och nackdelarna mot varandra.”

Mindre än ett halvår senare, i maj 2019 skulle SVT:s dåvarande programdirektör – numera mediedirektör – Jan Helin lansera satsningen *Sverige möts*, en idé om hur SVT ska utveckla opinionsjournalistiken och påverka samtalsklimatet till det bättre.

Flera av Europas ledande medieföretag, bland annat BBC och Die Zeit, hade under 2017 och 2018 börjat experimentera med nya grepp för att motverka polariseringen, i chocken efter Brexitomröstningen och USA-valet 2016.

Public service i Danmark och Norge var redan på den bollen, nu ville SVT också anta utmaningen:

”Polariseringen och digitaliseringen av opinionsbildning kan ses som en unik möjlighet för SVT, men kräver nya format” skrev Jan Helin och berättade att ett omfattande projekt skulle startas till hösten.

”Tanken är inte att undvika tidens brännande frågor, utan tvärtom nyttja kraften i dem för att skapa ett nytt samtal.”

Helin finner självkritiskt en del av problemet i ”dagens väl inrepeterade tv-dramaturgi”. Men framför allt tror han att det är tonläget i sociala medier som ger en falsk bild av stämningen:

”... ytterligheter exponeras på ett sätt som många människor inte känner igen sig i. I verkligheten befinner sig de flesta någonstans med åsikter mellan ytterligheterna och vill prata om saken.”

Så hur lagar man ett trasigt samtal? SVT:s reparationsplan var en tvåstegsraket. Under hösten 2019 genomfördes, med direkt förebild i Die Zeits lyckade satsning *My Country Talks*, ett storskaligt samtalsexperiment på gräsrotsnivå.

Bakgrund: My Country Talks

- Zeit Online i Tyskland skapade 2017 ett ”politiskt tinder” där allmänheten bjöds in att besvara en kort enkät kring de mest polariserande frågorna: invandring, feminism, klimatförändringar med mera.
- Programvaran matchade sen ihop personer som bodde nära varandra och som hade rakt motsatta åsikter och som sedan uppmuntrades att träffas.
- Efter ett år hade Zeit Online tillsammans med flera samarbetspartners genomfört 36 000 matchningar.
- Flera andra länder hängde på. I Norden var Danmark först ut, därefter Norge och sen Sverige under namnet *Sverige Möts* hösten 2019.

Cirka 4 000 svenskar över hela landet nappade på utmaningen att låta sig matchas ihop med något som hade rakt motsatta uppfattningar i samtidsdebattens mest polariserande frågor: tiggeriförbud, vargjakt, bensinskatter.

Meningen var att de helt frivilligt skulle träffas ”live” och prata med sin meningsmotståndare, för att se om de trots sina olikheter kunde få en större förståelse för varandra.

Den 23 november 2019 dukades den största studion i SVT-huset i Stockholm, liksom på flera andra orter, med hundratals stolar och små fikabord för en väntad anstormning av ihopmatchade par.

Avsevärt färre än väntat dök upp, ser man på den livesändning som gjordes från eventet i Stockholm. Men experimentet räknas ändå som lyckat.

– Vi vet inte hur många som valde att träffas enskilt, som folk kunde göra också, säger programchefen Eva Landahl, ansvarig för genomförandet.

Hon var själv på plats under det parallella eventet i Malmö och berättar om den närmast elektriska stämning som rådde ute på golvet.

Så tyckte deltagarna i ”Sverige möts”

Flera dussin väldigt positiva omdömen från deltagarna ligger kvar, publicerade på SVT:s sajt:

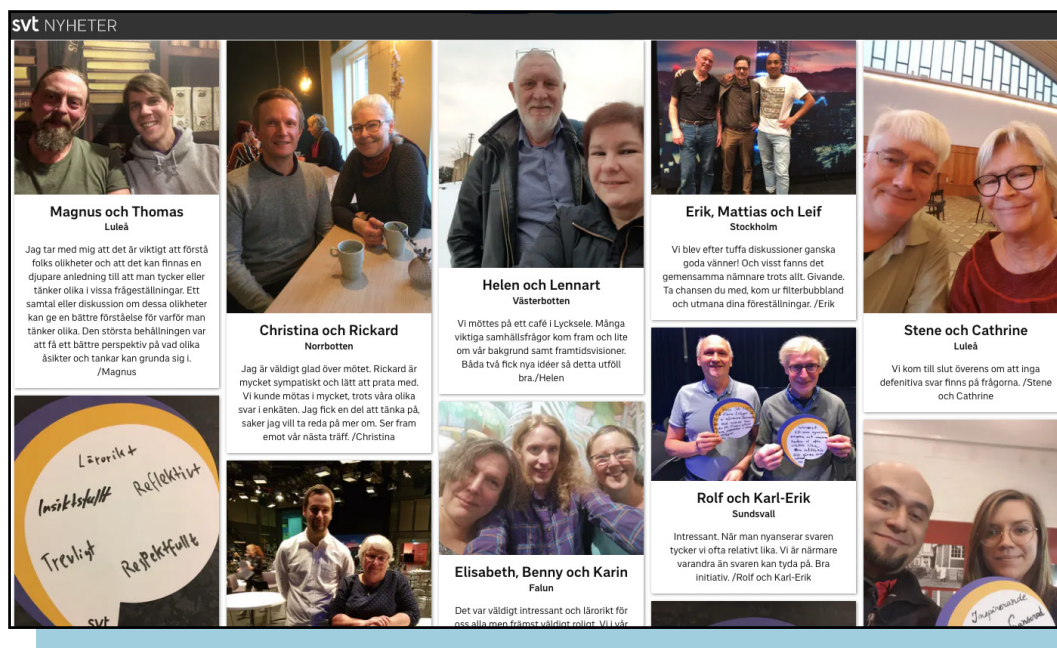
”Den största behållningen var att se nyanserade argument emot migration som inte bara bygger på rasistiska orsaker – vilket var min fördom.” /Selina

”Den största behållningen var att det polariserade debattklimatet som finns i media inte existerar när man pratar enskilt. Det gör mig hoppfull för framtiden.”/Erik

– Många kom fram efteråt och sa ”vi har kommit på en lösning. Vi ska starta ett nytt parti” och sånt. Det var riktigt rörande. Mest minns jag en SD:are som sa ”vi ska gå tillsammans på en kippavandring och möta ett antal muslimer”.

Med detta bekräftande utfall i ryggen var SVT nu redo för steg två. Det publika samtalsexperimentet hösten 2019 var en slags research, en testballong inför de nya programformat som nu skulle tas fram.

Här gick uppdraget gick till SVT Samhälle i Göteborg.

Skyddsvästar och vanliga människor

39 minuter in i premiäravsnittet kliver den digitala profilen och journalisten Joakim Lamotte in, klädd i skottsäker väst (”det är den hotbild jag har emot mig”) och konfliktnivån slår genast i taket.

Den nedtonade och konstruktiva stämning som byggts upp under den första halvtimmen är som bortblåst och programmet tappar ohjälpligt över i ett 20 minuter långt gräl om Lamottes arbetsmetoder.

– Vi klarade inte av att stoppa det här rusande tåget. De sista minuterna följer vi inte längre manus och sen helt plötsligt är programmet över. Vi fick inte till den avrundning som hade behövts för att knyta ihop säcken, säger Jorun Collin, projektledare på SVT Samhälle i Göteborg.

Temat denna februarikväll när det nya programmet *Sverige Möts: Direkt* lanserades var ”*Upplopp, segregation och otrygghet*” med fokus på i Kronogården, ett socialt utsatt område i Trollhättan.

– Det fanns ju andra bitar som var väldigt bra, med civilsamhället som hade lösningar på olika problem. Jag tycker att vi har skapat ett format där vanliga personer får mycket utrymme och blir tagna på allvar. Och jag hävdar fortfarande envist att det var rätt att ha med Joakim Lamotte, säger Jorun Collin.

Bakgrund: Vad handlade bråket om?

- I december 2019 hade Joakim Lamotte, med en kvarts miljon följare på Facebook, hamnat i ett jättebråk på torget i Kronogården, dit han hade åkt för att filma och intervjua ungdomar med anledning av de oroligheter som ägt rum kvällen före.
- ”Det fanns verkligen ett sug bland folk att få träffa honom, men inte på hans villkor. Vi tyckte att när man lyfter ut honom från hans plattform och in i vår kontext där vi styrde så är det rent journalistisk väldigt intressant”, säger Jorun Collin, projektledaren för Sverige Möts: Direkt

Jorun Collin.

Foto: Linda Haglund

Fokusgrupper under våren visade också att greppet uppskattades av många, berättar hon.

– Även bland grupper som tidigare har hatat SVT:s debattprogram var det ett unisont: ”Vilken fantastisk förändring”, även om de tyckte att det kunde utvecklas ännu mer.

– De tyckte också att det var modigt och fräscht att vi hade med deltagare som inte är helt politiskt korrekta, att public service inte bara ska skildra de ”fina” rösterna, säger Jorun Collin.

Aftonbladets TV-krönikör Sandra Weibro jämförde premiäravsnittet med ett gladiatorspel, men tyckte ändå att det erbjöd ett nytt slags lugn: ”*Kanske inte så underhållande tv, men en välbehövlig paus från den vanliga åsiktscircusen*”.

Och det var precis vad SVT hoppades åstadkomma: en mer sansad samtalsform där människor skulle få prata mer till punkt, med färre deltagare och där man höll fast i ett ämne under ett helt program för att tittarna skulle få en chans att förstå en fråga lite mer på djupet.

Coronapandemin slog visserligen undan benen för en av grundidéerna: att man skulle flytta runt mellan olika platser i Sverige. Att ha publik i studion gick också bort. Men lärdomarna från premiären togs till vara och i de följande fyra programmen hade man bättre grepp om dramaturgin.

– Enligt beställningen skulle vi absolut inte rädas de polariserande frågorna. Tvärtom skulle vi ta oss an det brännheta och komplicerade, det som just nu diskuteras i landet, berättar Jorun Collin.

Och utmaningen var: hur gör man det utan att det blir kaos och pajkastning? Utan att det blir enorma longörer? Hur gör man så att folk vill titta på det?

Teamet tog avstamp i ett önskemål som gång på gång dykt upp i fokusgrupper när man analyserat behoven hos olika tittargrupper: att många vill ha ”någonting hoppfullt på slutet”.

– Man kan tycka det är fjantigt att vuxna människor ska behöva serveras hopp. Det kan också finnas något hos oss journalister som vänder sig mot att det ska bli tillrättalagt, säger Jorun Collin.

– Men jag tror inte det handlar om det, att det ska bli en kumbaya-effekt, utan om någonting annat, att man vill få det sammanfattat: vad finns det för konstruktivt i det vi just har hört? Finns det någonting som vi faktiskt kan enas kring? Jag tror det berör något djupt mänskligt.

Temat för de fem debattprogrammen *Sverige Möts: Direkt* som sändes under våren:

1. Upplopp, segregation och otrygghet i Trollhättan
2. Hur klarar Sverige coronakrisen?
3. Om smittan inom hemtjänsten och bristen på skyddsutrustning.
4. Vilka köper sex och varför?
5. Manifestationerna efter George Floyds död: finns det sådan rasism också i Sverige?

Jorun Collin är särskilt nöjd med programmet i maj där undersköterskor i Göteborg debatterade bristen på skyddsutrustning med ansvariga tjänstemän och politiker från regionen.

– Ambitionen är att den vanliga människan ska få en möjlighet att möta makten, inte bara i ett inslag utan att de även är med i samtalet, i debatten. Det funkade väldigt bra med undersköterskorna. Jag tycker att upplägget gav tyngd åt den verklighet som de berättar om.

”Det ger lite hopp, tycker jag”

Förutom det direktsända debattprogrammet *Sverige Möts: Direkt* innehöll beställningen till Göteborg också en serie kvartslånga minidebatter – *Mötet* – där uppgiften var ännu tydligare:

Två personer med motsatta åsikter som stuckit ut hakan i en kontroversiell fråga skulle träffas ansikte mot ansikte, utanför sin vanliga arena, för att se om de kan förstå den andras perspektiv lite bättre.

Under våren har det varit en blandning av rikskändisar som M-twittraren Hanif Bali (M) och gangsterrapparen I.Cuz och mer lokalt profilerade debattörer, politiker, djurrätts- och slöjaktivister, läkare, samiska företrädare och ledarskribenter som diskuterat allt från rätten till fjället till slakten av nötkreatur, välfärdspolitik, fetma och Sveriges coronastrategi.

– Jag tycker själv att det är så otroligt spännande att se hur de förändras när de träffas så här utanför boxningsringen, säger Jorun Collin som är projektledare även för detta program.

– Det är det mänskliga spelet som jag tycker nästan alltid funkar. Ofta kan man bli förfärad över tonläget på sociala medier och jag tror det är lite skönt att få se den här förändringen. Det känns tryggt och ger lite hopp tycker jag.

Den största svårigheten i början var att hitta folk som ville ställa upp.

– Många vill gärna få chansen att prata till punkt, men inte om någon annan med andra åsikter är med samtidigt, för man vill ”inte ge sådana personer en plattform”. Men när programmen väl började rulla blev det allt lättare, berättar Jorun Collin.

Recensionerna av *Mötet* har varit lite blandade. ”SVT har tagit på sig klassens präktiga byxa /.../ Precis så förutsägbar tv som man kan tänka sig”, skrev Aftonbladet efter inledningsavsnittet.

När influencern Katrin Szytomierska sattes att debattera Sveriges coronastrategi (”livsfarligt att vi inte sätter alla i hemmakarantän”) med en överläkare av motsatt uppfattning fick SVT kritik för ”publicistiskt haveri” och ”falsk balans” därför att man ställde amatöråsikter mot professionell kunskap.

Men de ansvariga stod på sig och har i huvudsak varit nöjda med de 13 avsnitt som visats under våren.

”Lite av en revolution”

Helena Olsson, beställare av Nyheter, Samhälle och Dokumentär inom SVT, var den som tillsammans med programdirektören Jan Helin formulerade vad de nya formaten skulle innehålla.

Hon tycker att några av samtalen i *Mötet*-serien inte riktigt nådde målet, att det ibland inte gick att få parterna att lyssna eller förflytta sig som det var tänkt.

– Men på det hela taget skulle jag säga: det här är lite av en revolution, att den traditionella åsiktsjournalistiken utmanas. Det är omvälvande också för opinionsbildare och politiker som under decennier har lärt sig en dramaturgi, där makthavare och journalister har dansat kind vid kind, säger Helena Olsson.

Den gamla debattkulturen, ”där parterna försöker undvika att få huvudet avhugget, som i ett tv-spel, snarare än att ta ansvar för att det ska leda till förståelse”, den har nått vägs ände, menar hon.

– Jag tycker att man kan se en ny öppenhet både hos publiken och hos opinionsbildare att bejaka det komplexa och gråskalorna. Det är liksom ett annat mindset som smyger sig in nu, påskyndat av coronan, som gör att garden åker ner litegrann.

Handlar det om att motverka polarisering?

– Faktum är att vi har tröttnat lite på det ordet. Vi sa det i varenda mening för några år sedan: ”vi måste bidra till att minska polariseringen”. Kanske har vi också gått vidare i vår förståelse.

– Nu är det mer: hur ska de här perspektiven kunna samexistera och förstå varandra? Hur kan vi få dem att förflytta sig tillsammans? Vi har kanske gått från att se polarisering som något bara dåligt till att försöka göra något bra av den, säger Helena Olsson.

I den kanske mest polariserade frågan av alla, invandring och integration, finns en särskild utmaning framhåller hon, eftersom vissa åsikter hamnar i konflikt med principen om alla människors lika värde.

– Den principen ligger i journalistikens DNA. Men jag upplever att både publiken och vi har blivit mer öppna för att det finns gråskalor också där. Det ligger i det konstruktiva, att du måste kunna se saker från många håll. Och det måste ju vara vår hållning från public service håll.

Det handlar i grunden om SVT:s trovärdighet, att tittarna ska uppleva att man faktiskt ger hela bilden, framhåller Helena Olsson.

– Uppfattar man att vi förmår att lyfta fram olika perspektiv i en fråga så stärker det känslan att vi är oberoende. Vi mäter ju sånt, så det blir ett sätt att avläsa om vi gör ett bra jobb.

Men hur får vi in det i nyhetsarbetet?

En del av SVT:s nytänk har alltså kanaliserats till två nya program under samhällsdivisionen i Göteborg. Att förändra det löpande nyhetsarbetet, som ligger under nyhetsdivisionen i Stockholm, kräver en annan strategi.

– Vi skulle behöva lära oss mycket mer, både av andra yrkesgrupper och av forskningen: Hur fungerar människor i kommunikativa situationer? Hur tar folk till sig kunskap? Våldigt mycket av det vi gör går på magkänsla och rutin, säger Eva Landahl, programchef på SVT Nyheter i Stockholm.

Hon är den chef ute på golvet som främst driver på i konstruktiv riktning, en slags ambassadör med fullt mandat från ledningen. Hon använder aldrig ordet ”konstruktiv journalistik”.

– Det är ett ord som fungerar dåligt för journalister. De hatar tanken på att man ska ha mer ”positiva nyheter” vilket många fortfarande tror att det handlar om.

Istället försöker Eva Landahl prata om konkret metodik: hur man får in fler perspektiv, hur man kan komma längre med intervjuer och bli mer relevant för tittarna.

– Alla andra yrken har utvecklats massor på 30 år. Polisens intervjuteknik ser till exempel helt annorlunda ut i dag. Men vi ställer fortfarande samma frågor.

När hon håller dragningar med SVT:s nyhetsredaktionerna brukar hon prata kring tre teman:

– Det första är de ganska svartvita roller som vi tilldelar folk som vi intervjuar eller skriver om. Redan när vi ringer och säger ”jag vill ha en tillåten människa” har vi bestämt hur inslaget ska vara uppbyggt och vilken roll den här människan ska ha. Och det menar jag är inte hållbart längre.

Punkt nummer två handlar om varför man alltid ska pressa in så många olika ämnen i en sändning eller på en publiceringsyta, istället för att ge ordentligt med utrymme för de frågor som verkligen kan vara viktiga för tittarna.

– Man klipper hela tiden ner saker för att fler grejer ska få plats. Men vad får mottagaren ut av det? Om vi istället publicerar fler inslag om ett och samma ämne så får vi in fler perspektiv och kan ge en mer relevant bild av verkligheten. Då kan man vända och vrida på frågeställningen så att folk faktiskt lär sig någonting.

Den tredje punkten handlar om kroppsspråk och tonalitet.

– Ofta har vi en ganska framåtlutad, lite attackerande positionering. Det är det finaste vi kan göra, att komma åt en minister med en attack.

– Men attackerar jag dig så blir du försvarsinställd, det är din första impuls. Jag tror på en mer utforskande ton i granskningarna och de ansvarsutkrävande intervjuerna. Det känns ovant för oss men det gör ofta att vi kommer längre och närmare svaren på våra frågor.

Hur tycker du att det går med omställningen?

– Jag kan få väldigt positiva reaktioner efter en dragning. Min strategi är att jobba genom medarbetarna på de tunga redaktionerna. Jag vill inte ha det som något sidoprojekt. Det här är journalistik, det ska in i det journalistiska arbetet. Och det har börjat sprida sig mer och mer, säger Eva Landahl.

Sammanfattning: Så blev genomslaget inom SVT

- Inom SVT har den konstruktiva journalistiken varit officiell policy inom utrikesredaktionen sedan 2009 och sedan 2015 också inom övriga nyhetsredaktioner. Sedan 2017 tävlar alla nyhetsredaktionerna årligen om att göra det bästa konstruktiva inslaget.
- I slutet av 2018 förklarade chefen för nyhetsdivisionen att ”nyheterna skulle viktas om” i konstruktiv riktning, med ökat fokus på lösningar, på det som fungerar och på vad som händer framåt.
- Hösten 2019 lanserades *Sverige Möts*, som startade med ett stort dialogexperiment där vanliga människor parades ihop med meningsmotståndare. Det följdes upp med två nya programsatsningar: *Sverige Möts: Direkt* och *Mötet*.
- Särskilt det senare har fokus på att flytta polariserade motståndare bort från boxningsringen och uppmuntra dem att lyssna på varandra. Målet är inte att motverka polarisering, snarare: ”hur ska de här perspektiven kunna samexistera och förstå varandra”, enligt SVT.
- Internt inom nyhetsavdelningarna jobbar ”ambassadörer” med att väcka diskussion kring de konstruktiva perspektiven. Precis som på Sveriges Radio upplever ledningen att det går lite trögt men att det rör sig framåt.

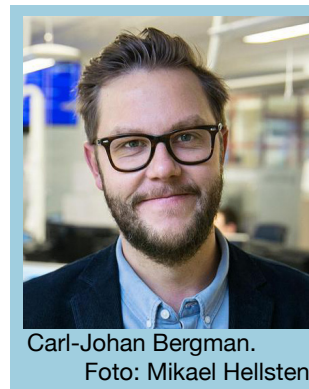
3.3 Lokaltidningar testar nya roller

Inom tidningsvärlden finns efter ett decennium av stora annonstapp inte alls samma pengar att satsa på experiment och utbildningar som inom public service.

Men i gengäld finns en annan, ännu starkare drivkraft: det ökande behovet av läsarintäkter, som kräver att man hittar nya sätt att knyta band till publiken.

Den 9 februari 2015 testade Carl-Johan Bergman, den då 32-årige, ganska nytillträdda chefredaktören för Dalarnas Tidningar, en ny idé på sin blogg:

”...man kan kalla det för konstruktiv journalistik. Journalistik som identifierar problem – och ställer exempelvis maktavare till svars – men som i större utsträckning, målmedvetet, fokuserar på vilka lösningar som finns, vad både du och jag kan göra som gynnar det lokalsamhälle, vårt Dalarna, som vi lever i.”

Han skulle just lansera satsningen DT Nära, ett försök att engagera läsarna i framåtriktade diskussioner på Facebook kring de lite större frågorna, som både kunde befrukta journalistiken och vinna nya, engagerade läsare.

”Grunden för projektet är att vi tillsammans kan göra skillnad – genom att lyssna på varandras idéer och utmaningar”, skrev chefredaktören.

Carl-Johan Bergman hade åren innan fått syn på den danska diskussionen om konstruktiv journalistik, han gillade idén och var sugen på att pröva.

I dag när han ser tillbaka tvekar han inte att säga: det gick inte som han hade hoppats.

– Jag hade velat att vi skulle kunna lyfta blicken mer, titta på omstridda frågor ur flera olika synvinklar, som bygget av en ny gymnasieskola till exempel, höra hur båda sidor resonerade och få tips om hur vi kunde föra samtalet vidare: hur gör vi nu något bra av det här? Och sen göra oberoende men relevant lokaljournalistik av det.

– Men det funkade inte som jag hade tänkt. Att få till den här dialogen, korsbefruktningen mellan vår journalistik och läsarnas åsikter, det var svårt.

Vad var svårt?

– Jag underskattade att det hade krävts en relativt stor redaktionell insats för att moderera fram ett sånt samtal och få det att flyga. Annars blir det bara de vanliga rösterna, de som har all rätt att höras men som kanske inte alltid är så konstruktiva.

– För att det ska funka måste man nog göra det i ett mycket mindre geografiskt område, kring specifika frågor och en specifik satsning. Och redaktionen måste nog styra samtalet ganska mycket tyvärr, säger Carl-Johan Bergman.

Och han frågar: Har du pratat med Gabriel Ehrling Perers och kollat på det han gjorde i Ludvika?

Case 1. Ludvika: Att ta makten från nazisterna

Med knappt ett halvår kvar till valet 2018 var Ludvika i sydvästra Dalarna ett lokalsamhälle under stark press.

Nazistiska Nordiska motståndsrörelsen, NMR, hade fått polistillstånd att marschera på första maj och dessutom klartecken att bedriva daglig "valstugeverksamhet" på gågatan inför valet.

Ett växande antal medlemmar i rörelsen hade de senaste åren valt att flytta till området och även börjat rekrytera lokalt. Deras barn gick i kommunens skolor.

Gabriel Ehrling Perers, politisk redaktör på Nya Ludvika tidning – en del av Dalarnas Tidningar – såg hur vardagslivet och samhällsandan i kommunen började ta stryk.

– Hur undervisar en högstadielärare om Förintelsen i en klass där det finns elever som har Adolf Hitler som husgud? Och när män med armbindlar gör aktioner vid skolgården och delar ut nazistiska broschyrer utanför Systembolaget varje fredag?

Gabriel Ehrling Perers.
Foto: Stina Rapp

Och frågan var: hur skulle Dalarnas Tidningar med bara två lokalreportrar i Ludvika hantera saken?

– Det är lätt att man instinktivt bevakar det här som ett vanligt första maj: vad händer? Hur många var där? Men vi var ganska eniga på tidningen: vi måste göra på ett annat sätt, säger Gabriel Ehrling Perers.

I Borlänge 2016, där den första NMR-marschen ägde rum, blev det rena krigszonsrapportering, berättar han: kravallstaket och stängsel, män med sköldar och massor med flaggor och högerextrema symboler som kom fram i journalistiken.

Mötena i Ludvika hölls bland annat i kyrkor och skolor. Foto: Stina Rapp/Avesta Tidning.

Men är det här en uppgift för en tidning?

– Jag har alltid ogillat enkla kampanjer där man skriver läsarna på näsan vad de ska tycka. Men att ringa in de för samhället mest brännande frågorna och att samla till olika typer av möten för att prata om det, det är att återupprätta lokaltidningens roll på ett konstruktivt och bra sätt.

– Dessutom gjorde det att fler röster och nya berättelser kom fram.

Hur påverkades NMR?

– Ärligt talat blev de nog ganska paffa och desorienterade. De är vana att möta motdemonstranter med överkryssade svastikor, men det här visste de inte riktigt hur de skulle hantera: lärare, präster och fotbollstränare som pratar lågmält om stora och svåra frågor.

– Någonstans har också Ludvika samlats för att säga: den här bilden av vår stad stämmer inte. Den är inte, som det kan framstå i riksmidierna, ockuperad av en högerextrem sekt. Att det finns några droppar ondska tar inte bort allt det som är bra. Extremisterna finns kvar, men de har inte tagit över stan.

Case 2. Blekinge: ”Vi behöver hitta vår samhällsnytta”

På Blekinge Läns Tidning i Karlskrona är utmaningen på sätt och vis svårare. Här finns inget tydligt yttre hot som det går att mobilisera lokalsamhället kring. Hotet kommer från hela samhällsförändringen.

– Vi behöver helt enkelt göra saker annorlunda om vi ska lyckas bli relevanta för den digitala publiken, säger Mimmi Karlsson-Bernfalk, chefredaktör på BLT sedan tre år tillbaka.

På redaktionsväggen sitter en stor anslagstavla där alla medarbetare kan sätta postit-lappar under tre rubriker: Vad vi ska *fortsätta* göra, vad vi ska *sluta* göra och vad vi ska *börja* göra för att bli mer relevanta för våra läsare?

– Man kan väl säga att vi blev bortsämda av att ha prenumeranter som gladeligen har betalat hela årsavgiften i förväg utan att veta vad vi skulle ge dem. De nya läsarmönstren har tvingat oss att fundera: vad sjutton är det vi håller på med?

Värdegrunden, som den formuleras av ägarstiftelsen, ligger fast: ”vi ska göra lokalsamhället till en bättre plats att leva och verka på”.

– Men vad betyder det i dag, när vi inte längre har nyhetsmonopol och inte är först med att berätta vad som händer? Vi behöver omdefiniera vad vi menar med att göra samhällsnytta, säger Mimmi Karlsson-Bernfalk.

Mimmi Karlsson-Bernfalk
Foto: BLT

Folk behöver även i fortsättningen få vederhäftig information om olyckor, bränder och varför det är stopp i trafiken, framhåller hon. Men det räcker inte för att de digitala läsarna ska vilja betala.

– Vi måste kunna leverera något annat slags värde, en journalistik som har en verklig påverkan på deras vardag.

Hon stötte på konstruktiv journalistik-diskussionen för ett par år sedan, när danska Cathrine Gyl-densted kom och föreläste på ett seminarium inom Gota Media-gruppen, som tidningen är en del av.

– Jag tänkte direkt: ”wow, det här vill jag göra”. Det ligger väldigt nära den förändring som vi har påbörjat.

Mimmi Karlsson-Bernfalk säger att hon alltid har drivits av att ge människor en röst, att visa människor att det går att påverka, tillsammans.

Hon ser tidningen som ett kitt i samhället, en lägereld som människor samlas kring.

– Den är också ett torg för debatt där man kan få perspektiv på sig själva och på andras liv, där man kan få en förståelse för att man kan se och tänka om saker på andra sätt. Och det tycker jag att konstruktiv journalistik ger möjligheter till, säger Mimmi Karlsson-Bernfalk.

Är det brist på sån journalistik?

– Ja, det tycker jag. Det kanske också beror på hur samhället har förändrats. Att det finns så många skiktningar och skärningspunkter i dag: fattig och rik, arbetande eller jobbsökande, stad och land, gammal och ung, digital och analog.

Alla de här skiktningarna gör att människor inte möts med automatik, utan kanske snarare söker sig till andra av samma sort med samma åsikter, framhåller hon.

– Och det ger ett alltmer polariserat samhälle. Lägerelden är inte lika naturlig och lätt att hitta, därför att vi inte har samma bild. Men det gör ju också att behovet av journalistik är ännu större.

Så vad vill du förändra?

– Till att börja med måste vi bli bättre på att prata med våra läsare, fråga vad de vill veta, be om hjälp. Vi behöver ta in andra röster, fler röster, vi behöver kliva ut i samhället och låta invånarna vara med att skapa vår journalistik.

Hur lång tid tar det?

– Vi har satt en målbild att vi ska vara där 2023. Och det är klart att det är möjligt. Men ibland när vi ska göra en förändring så tänker vi att vi ska sluka hela elefanten på en gång. Men egentligen handlar det om att ta först ett steg och sen ett steg och sen ett steg till. Jag tycker att vi har tagit första steget. Vi diskuterar det här väldigt mycket nu inom tidningen.

Case 3. Borås: Jakten på yngre läsare

Kan konstruktiv journalistik alltså fungera för att nå fram till de svårflörtade, digitala läsarna, till de lite yngre som nästan helt slutat prenumerera på papperstidningen?

I Borås kom man ganska nära ett svar på den frågan, även om analysen mot slutet vreds över mer mot de tekniska lösningar och nya presentationsgrepp som samtidigt utprovades.

För tre år sedan inleddes Medier & demokrati-projektet Beta Borås 1, i samarbete med Södertörns Högskola och det statliga forskningsinstitutet RISE Interactive, för att ta reda på vad som behövs för att intressera 25-35-åringar för lokal samhällsjournalistik.

Borås Tidning var testmiljö för satsningen och den inleddes med en serie fokusgrupper med personer ur målgruppen. Resultatet pekade på att just ett mer konstruktivt anslag skulle kunna göra skillnad för denna grupp av läsare. Det var punkt ett i den önskelista som presenterades i projektrapporten:

- *Fokusera på konstruktiv journalistik, visa på lösningar. Det lockar mer än konflikter.*

– Jag kan känna igen mig i det. Man är lite less på att så mycket nyheter är rapporter om det som inte fungerar. Man vill ha mer lösningsfokus, inte så mycket konflikt, inte bara berätta att ”det här är dåligt”. Man vill väl känna att det rör sig framåt på något sätt, säger Frida Dam Bergstedt som själv tillhör målgruppen och som anställdes som redaktör för testredaktionen.

De andra två punkterna var:

- *Satsa på folkbildning. Fokusgrupperna efterfrågar grundinformation.*
- *Våga ha ett lekfullt material. Använd gärna format som video, 360-bilder, tidslinjer och bildspel.*

Det var framför allt de två senare punkterna som kom att dominera när konkreta, nyskapande mediegrepp togs fram och testades under projektiden: många smarta presentationstekniker, QR-koder, videoexplainers och animationer anpassade för mobilen.

Önskemålet om ett mer konstruktivt innehåll togs till vara framför allt i projektets andra omgång, genom en påkostad, rörlig faktagrafik, så kallad scrollytelling, på temat ”Dina smutsiga kläder”, där man lyfte fram hur Textilhögskolan i Borås och forskningsinstitutet RISE jobbar för att hitta lösningar på textilindustrins skadliga miljö- och climateffekter.

[Klicka här för att se hela berättelsen.](#)

– Vi tog det ämnet just för att det fanns ett så givet lösningsfokus. Många unga är engagerade i frågan, nästan alla är medvetna om problemen men det är inte så många som vet hur mycket lösningar som faktiskt håller på att tas fram här i Borås, säger Frida Dam Bergstedt.

Så hur togs det emot av målgruppen? Lite blandat, framgår det av slutrapporten. Fokusgrupperna tyckte att grafiken var stökig och lite för lång. Flera tyckte att det var onödigt att lägga tid och pengar på så avancerad teknik och att resurserna hellre borde satsas på journalistiken.

– Utvärderingen handlade tyvärr mest om presentationen och inte så mycket om innehållet. Men min känsla från de reaktioner som vi själva fångade upp var ändå att folk gillade det, att fokus inte bara låg på problemet utan på vad som görs, säger Frida Dam Bergstedt.

Stefan Eklund, chefredaktör för Borås Tidning, menar att många av lärdomarna från Beta Borås-projektet har tagits till vara av den reguljära redaktionen.

– Vi använder egentligen inte termen konstruktiv journalistik. Däremot berättar vi kanske på ett lite bredare sätt och söker inte konflikten i första hand. Det är nog en konsekvens av de här fokusgrupperna, säger Stefan Eklund.

Som exempel ger han en publicering från den gångna helgen i mitten av maj: en stor kartläggning av ett kommunalt misslyckande, där många miljoner hade lagts på att bygga om en industrilokal till en gymnasieskola, som sen underkändes av miljökontoret så att det inte gick att ha någon skola där.

– För några år sedan hade vi kanske bara riktat in oss på att det här är förjävligt, vad det har kostat skattebetalarna och så. Och det fanns ju med nu också, säger Stefan Eklund.

– Men nu berättade vi också: vad skulle man kunna göra med den här lokalen istället? Hur hade man kunnat göra beslutsprocessen på ett bättre sätt? Och vi gjorde det i en ton som inte bara var ute efter att hänga nån.

För Stefan Eklund handlar det om att ge läsarna ett bredare och bättre underlag för att ta ställning.

– Då visar man ju inte bara på konflikten utan också vilka idéer som finns kring hur man kan lösa den. Däremot är jag inte intresserad av att BT ska inta en aktivistisk roll med journalistiken. Det är inte vi som ska spika upp några teser på en anslagstavla och säga ”så här ska ni lösa det”.

– Men vi vill gärna vara en arena för demokratiska samtal. Själva grundidén att låta perspektiv mötas och ta fram olika perspektiv i en het fråga, den tycker jag är bra. Det vill vi ju göra själva.

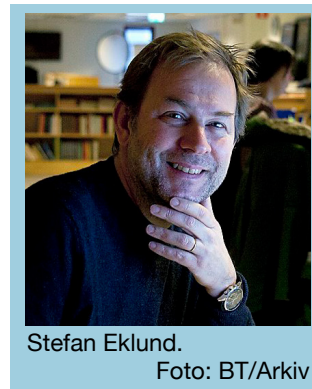
Case 4. Kristianstad: Att bli en del av samhället

En demokratisk arena alltså. Men för vem? På Borås Tidning finns ambitioner om ett nytt utvecklingsprojekt kallat *Min stad*, som riktar in sig på socialt utsatta kommundelar i spridningsområdet där prenumerationsgraden är nära noll.

Förebilden är den flerfaldigt prisbelönta integrationstidningen Kb Mosaik, som Kristianstadsbladet i nordöstra Skåne har gett ut sedan april 2016.

Tack vare externt projektstöd, bland annat från kommunerna, en sparbanksstiftelse och ett samarbete med Arbetsförmedlingen har Kristianstadsbladet kunnat anställa reportrar med syrisk och somalisk bakgrund, som tillsammans med en rutinerad journalist från redaktionen har skapat ett nyhetsflöde på tre olika språk – lätt svenska, engelska och arabiska.

Tidningen distribueras gratis en gång i månaden till hushållen i utvalda stadsdelar, till bibliotek och genom tidningsställ. Webben uppdateras 2-3 gånger om dagen. Redan 2017 var man uppe i 40 000 sidvisningar per månad.

Utgångspunkten, förklarar chefredaktören Jörgen Svensson, är att alla kommuninvånare ska kunna ta del av grundläggande nyheter, sånt som alla behöver veta för att fungera som samhällsmedborgare, som var den nya skolan ska byggas eller varför delar av järnvägen har stängts av.

– Jag brukar säga att vi är en brobyggare: nyanlända ska få information och nyheter om vägar in i samhället, men det är lika viktigt att gammelsvenskar får veta mer om de som kommer hit. Det är så vi tar död på fördomar, säger Inga-Lill Bengtsson, redaktör för Kb Mosaik sedan starten.

Tidningen jobbar mycket med förklaringar till det som händer: ”Det här är bra att veta. Hur påverkas din vardag? Vad finns det möjligheter?”

– I senaste numret hade vi ett stort porträtt av en äldre man från Somalia, om hur han tänker kring coronasituationen. En reaktion vi fick var: ”Äntligen får jag läsa om någon från vårt område som inte är kriminell”.

På det sättet ligger Kb Mosaik nära en konstruktiv tankemodell: att bredda bilden, inkludera fler perspektiv och röster och fokusera på möjligheter snarare än på problem.

Inga-Lill Bengtsson tycker det vore bra om fler kunde ta del av materialet.

– Här där jag själv bor i Östra Göinge finns en fruktansvärd syn på invandrare bland en del gammelsvenskar. Det finns så klart goda krafter som stöttar oss också. Men jag hör hur det pratas i butikerna, på byn och i sociala medier.

Shawana Badat, Moira Uggla, Sofyan Aswad och Inga-Lill Bengtsson.

Påverkar Kb Mosaik det på något sätt?

– Jag vet inte. Tidigare fick alla i Östra Göinge vår tidning, men inte nu längre. Och det är lite synd för då hade man nått alla de här som är skeptiska. Nu är det nog tyvärr bara de redan frälsta som tar tidningen.

Men visst finns det många ”gammelsvenskar” som är glada över att få läsa om andra slags människor än de normalt sett möter i Kristianstadsbladet, framhåller Inga-Lill Bengtsson.

En del av Kb Mosaiks material publiceras också i huvudtidningen. Satsningen har även lett till andra goda saker, framhåller chefredaktören Jörgen Svensson:

– Framför allt att Kristianstadsbladets alltför homogena redaktion har tillförts nya perspektiv. Reportrar som Mohammed och Sofyan har kunnat bidra med kunskap och andra slags idéer, säger han.

En farhåga inför starten var att en specialtidning riktad till invandrare skulle väcka ilska bland konservativa kärnläsare.

– SD har ju över 30 procent i snitt här och en del av dem är rätt hårdföra och aktiva i sociala medier, säger Jörgen Svensson.

– Men vi har haft väldigt få negativa reaktioner. Synpunkten är ju ofta att invandrare inte integreras tillräckligt bra i det svenska samhället. Och då är det här ändå ett seriöst försök att bidra till den integrationen, säger Jörgen Svensson.

Inga-Lill Bengsson skulle gärna se att utbytet mellan redaktionerna blev ännu större. Hon berättar att modertidningen nyligen startade ett större grävjobb kring skjutningarna i Kristianstad.

– Där är vi inte med och det tycker jag är lite synd. Vår reporter har ett fantastiskt kontaktnät som de skulle kunna ha nytta av. Han vet hur snacket går bland de arabisktalande. De flesta i våra områden är ju lika bekymrade, de lever ju med det och tycker det är förfärligt, säger hon.

[Mer om Kb Mosaik finns att läsa i projektrapporten från Medier & demokrati.](#)

Case 5. Gratistidningar – en underskattad potential?

De senaste åren har Gratistidningarnas förening börjat få genomslag för sitt budskap att deras form av totaldistribuerade, annonsfinansierade lokaltidningar kan fylla funktionen som sammanhållande kitt när den prenumererade pressen tappar mark.

När regeringen i april tog beslut om extra coronastöd till medierna räknades gratistidningarna med, vilket sågs som ett stort genombrott.

– Våra tidningar har en unik räckvidd bland folk med alla olika inkomstlägen och bakgrunder. Att människor kan prata med varandra om det som händer i lokalsamhället utifrån en gemensam kunskaps- och faktabas är avgörande för att motverka polariseringsbubblor, säger Dennis O Krook, ordförande för Gratistidningarna.

Även enkla saker som varför gatan har grävts upp där man bor kan skapa ryktesspridning på sociala medier som kan undergräva tilliten, framhåller han.

Det projekt som jag själv jobbar med inom DirektPress, #EttSthlm, handlar om att komplettera det lokala nyhetsflödet med gemensam temajournalistik kring frågor som är särskilt viktiga att kommunicera om över stadsdels- och kommungränserna i det segregerade Storstockholm.

Sedan starten hösten 2019 har vi startat diskussioner om vi-och-dom-uppdelningar inom gymnasieskolan, det ökade antalet ungdomsrån och hur tilliten mellan olika grupper inom stan påverkas av coronapandemin.

#EttSthlm har också testat nya grepp för att skapa dialog mellan människor som annars inte skulle mötas, genom att ställa upp ett portabelt tunnelbanesäte på olika platser och bjuda samman främningar till spontana samtal.

#EttSthlm kan ses som en vidareutveckling av de idéer som låg till grund för den public journalism-inspirerade lokaltidningen Södra Sidan, som Rouzbeh Djalaie och jag startade i Skärholmen i februari 2006 och som så småningom gick upp i DirektPress.

En av grundstenarna där var att diskutera lösningar på svåra samhällsfrågor tillsammans med människor från olika delar av lokalsamhället. Föräldrar, skolungdomar och pensionärer med olika inkomstlägen och bakgrunder bjöds in till läsarpaneler i redaktionens lokaler för att lyssna på varandras tankar och förslag.

”(Vårt) fokus på de berördas röster och lösningsorienteringen gjorde att vi som en liten lokaltidning lyckades närma oss de mest negativa och svåraste ämnena som ungdomsbrottslighet, skolsegregation, hedersvåld och barnaga. Det här var 2006. Begreppet konstruktiv journalistik användes knappast i Sverige. Men det var det vi sysslade med”, skrev Rouzbeh Djalaie i en antologi från Mediestudier 2019.

För mig, som tidigare experimenterat med liknande grepp inom Dagens Nyheter, med begränsad räckvidd i Stockholms miljonprogramsområden, var det spännande att upptäcka skillnaden: hur mycket längre det går att komma med totaldistribution.

Journalistikforskaren Jenny Wiik vid Göteborgs universitet och Medier & demokrati noterar att gratistidningarna i Göteborg har en både ambitiös och heltäckande bevakning av kommunpolitiken och det lokala samhällslivet.

– Vill man påverka det stora offentliga samtalet genom massmedia i dag, då måste man kolla vilka det är som faktiskt når ut. Där spelar gratistidningarna en viktig roll, säger hon.

Sammanfattning: Så blev genomslaget på tidningarna

- Dalarnas Tidningar gjorde våren 2015 ett försök med en särskild ”konstruktiv” Facebook-grupp, DT Nära. Det funkade inte. ”Vi hade behövt avsätta mer resurser till att moderera”, säger Carl-Johan Bergman på Bonnier News Local som var chefredaktör då.
- Nya Ludvika Tidning kraftsamlade 2018-2019 kring högerextrema NMR:s närvaro i kommunen. ”Tidigare var folk ensamma. Genom mötena kunde människor hitta varandra och skapa egna samarbeten som de har använt i sin vardag”, berättar Gabriel Ehrling Perers som tog initiativet.
- På Blekinge Läns Tidning driver chefredaktören Mimmi Karlsson-Bernfalk, med inspiration från konstruktiv journalistik, att tidningen ska samarbeta närmare med läsarna för att bli nyttiga för folk på riktigt och därmed kunna återskapa tidningens roll som lägereld och kitt i lokalsamhället.
- Borås Tidning genomförde ett flerårigt projekt, Beta Borås, med fokus på att nå en yngre målgrupp. En slutsats var att journalistiken behöver fokusera mer på lösningar för att väcka intresse. Ett av delprojekten gestaltade hur lokala forskare tar fram lösningar på textilindustrins skadliga miljökonsekvenser. Även övriga redaktionen har börjat tänka mer lösningsinriktat.
- Kristianstadsbladet ger ut en flerspråkig specialtidning, Kb Mosaik, med målgruppen nyanlända personer med dåliga svenskkunskaper. Syftet är att fler ska bli delaktiga i samhället, med bieffekten att nya perspektiv också tillförs huvudtidningen.
- Gratistidningarna har fått genomslag för budskapet att de kan spela en viktig samlande roll lokalt genom att de till skillnad från andra tryckta medier når ut till alla hushåll oavsett socialgrupp. På DirektPress pågår projektet #EttSthlm som syftar till att stärka dialogen kring polariserande frågor mellan olika delar i storstadsområdet.

3.4 Summering: Fick det fäste i Sverige?

Om vi återvänder till de åtta punkterna som jag lät definiera konstruktiv journalistik i inledningen är det lätt att se att alla aspekterna dyker upp i olika kombinationer, både i officiella programförklaringar och i konkreta satsningar inom de medieföretag som jag har tittat på.

Inom public service-företagen och på flera av de privata tidningarna pratar man övertygat om behovet av att ge hela bilden, lyfta fram lösningar, fokusera framåt, inkludera fler perspektiv och uppmuntra till dialog mellan grupper som tycker olika.

Sveriges Radio och SVT, som gått i spetsen för den svenska utvecklingen, har haft konkreta samarbeten med danska Constructive Institute och/eller den danska föreläsaren Cathrine Gyldensted, som anlätades för att dra igång den stora internutbildningen inom SR.

Inom tidningarna har inflytandet från de danska förebilderna varit mindre. Ett par av chefredaktörerna har vid något tillfälle hämtat inspiration från den danska rörelsen men det har aldrig funnits något aktivt utbyte.

Idéer som att *”man inte bara ska visa på konflikten utan också på lösningsidéerna”* har samtidigt fått fäste även bland tidningsledare som själva betraktar sig som skeptiker.

Även om SVT och SR har satsat mer på det konstruktiva perspektivet än tidningarna, är public service-cheferna mer försiktiga med att uttala några effektmål, annat än att det ska bidra till ökad trovärdighet bland tittarna/lyssnarna.

Andra samhällsmål som att *bygga gemenskap* eller *ge människor demokratisk självtillit*, som är vanliga i Danmark, nämns inte alls av SVT- eller SR-ledningen.

Inom de lokala tidningarna är det vanligare att koppla ihop den konstruktiva journalistiken med mål som att *"göra samhällsnytta"* och *"vara ett kitt i lokalsamhället"*, även om en viktig drivkraft också där är att behålla publiken och få de digitala läsarna att vilja betala.

4. Verktygslådan

"Constructive interviewing illuminates areas too often left in the dark."

Cathrine Gyldensted, Constructive Journalism Network

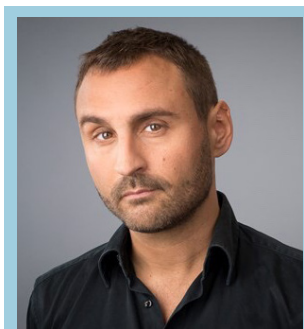
"Det här är inte några särskilt märkvärdiga saker. Det är ju inte Guds ord som kommer ner, utan något som jag tror att alla journalister intuitivt känner. Att det krävs en balans för att det ska bli en riktig bild av verkligheten."
Johar Bendjelloul, Dagens Nyheter

Så hur gör man?

Alla jag har intervjuat som har försökt lära ut konstruktiv journalistik har dragit samma slutsats: det finns ett sug efter att prata om hur man breddar perspektivet, hittar kreativa vinklar, kommer närmare i intervjuerna och väcker intresse hos mottagarna. Men själva ordet väcker ofta skepsis och skapar missförstånd.

Johar Bendjelloul, numera reporter på Dagens Nyheter, var med och utbildade kollegorna under sin tidigare anställning på Sveriges Radio.

– Ingen journalist gillar att någon kommer utifrån med ett färdigt koncept och säger "gör så här". Jag har varit noga med att trycka på att den konstruktiva journalistiken inte är någon dogm, säger han.

Johar Bendjelloul.
Foto: Mattias Ahlm

Det är mer något man kan ta lösa bitar från och inspireras av, en verktygslåda snarare än ett färdigt koncept, framhåller Bendjelloul:

– Det handlar om att i varje läge försöka hitta ett bra sätt, som kan vara olika från gång till gång, beroende på ämne.

Vilka verktyg använder du själv?

– Det är inget märkvärdigt. Mest handlar det om att få en bättre balans, att man tänker på att saker som har lyckats och som fungerar också kan vara intressanta, inte bara det som är fel och fungerar dåligt.

– För mig handlar det också om att på allvar försöka förstå en annan persons bevekelsegrunder. Det är en underskattad konst i journalistiken.

Varken Johar Bendjelloul eller någon annan svensk journalist jag pratat med tycker det är enkelt att presentera en konkret "så här gör du"-lista. Inga handböcker eller checklistor av det slaget har tagits fram på svenska.

10 punkter för det redaktionella samtalet

I den internationella diskussionen finns det desto mer att plocka från och jag återkommer i kapitlets slut med några användbara länkar och lästips.

Så här skulle en översikt av verktygen kunna se ut, mitt eget försök att sammanfatta de viktigaste punkterna från de internationella källorna och den svenska tillämpningen. Jag bygger här vidare på den lista jag använde i definitionsavsnittet.

Här finns punkter som kan uppfattas som självklarheter, saker som journalister alltid eller ofta gör utan speciell etikettering. Den konstruktiva journalistiken förnekar inte det, utan vill tvärtom lyfta fram de sakerna i det redaktionella samtalet för att göra dem ännu mer självklara.

1. Ge en bredare bild

Att ge en bredare bild (eller ”hela bilden” som det ofta formuleras) inbegriper det mesta i det journalistiska hantverket: hur vi väljer ämne, vilka aspekter vi tar med, vems perspektiv vi utgår från, hur vi gestaltar konflikter, vilka frågor vi ställer, vilken ram och vinkel för berättandet vi väljer.

Det här är alltså vad alla de andra verktygen syftar till. Hela bilden (det vill säga en bredare bild) kan både ses som ett mål i sig och som ett medel för att nå andra mål: trovärdighet, fler läsare, mer välinformerade medborgare, ett mindre polariserat samhällsklimat etcetera.

2. Undersök möjliga lösningar

Fråga alltid intervjupersoner hur de vill att situationen utvecklas framåt. Leta exempel på hur andra har gjort, i en annan kommun, på ett annat sjukhus eller en annan arbetsplats.

En undersökande journalist i Danmark förändrade diskussionen om grisuppfödningens miljökonsekvenser genom att leta fram en grisbonde som utvecklat en modell för att minska utsläppen kraftigt. Innan dess hade all granskning fokuserat på dem som släppte ut mest.

Men kom ihåg att ”lösningar” sällan är opolitiska och att fler perspektiv alltid behövs.

3. Inkludera fler röster och perspektiv

Tänk alltid: vems verklighetsbild utgår jag från? Vems problembeskrivning och lösningsförslag behöver jag ta med för att den här diskussionen ska kunna röra sig framåt?

Det gäller särskilt i frågor som rymmer djupa värderingskonflikter, som vargjakt, invandring och bensinskatter och i frågor som berör grupper som sällan har en röst i debatten, exempelvis personer med funktionsvariationer, asylsökande, glesbygdsbor och religiösa minoriteter.

Eftersom bedömningen av vem som ”saknar en röst” kan skilja sig beroende på politiskt perspektiv och dessutom förändras över tid är det viktigt att även i den frågan tänka brett och inkluderande för att undvika tvära kast – som i de senaste årens förändrade bevakning av flyktingfrågan.

4. KomPLICERA offer- och skurkrollerna

Vem är svag? Vem är offer? Vem är skurken? Den konstruktiva journalistiken motsätter sig varken inkännande berättelser om personer i svåra livssituationer eller hårda tag mot fifflande kommunalråd.

Men även i de fallen blir rapporteringen nästan alltid mer intressant och trovärdig om reportern också ställer frågor som nyanserar och breddar bilden.

Att ställa frågor om eget ansvar även till ”drabbade” är ett sätt att visa respekt för människors mångsidighet och problemlösningsförmåga, *ett bemyndigande av människor*, som det uttrycktes av Johar Bendjelloul i Almedalen 2017.

Vem som ses som *offret* respektive *skurken* skiljer sig också beroende på politiskt perspektiv och vilken maktanalys man utgår från. I konfliktladdade ämnen – LAS-bestämmelser, oroligheter i förorterna, flygresorna – hänger journalistikens trovärdighet på att vi ställer komplicerande frågor till alla slags människor.

5. Fokusera framåt

I en undersökning av en brittisk politikerutfrågning inför parlamentsvalet 2010 såg man att bara några få procent av tv-ankarets frågor handlade om vad politikerna vill göra framåt. När man samlade in publikens frågor, det som tittarna ville veta, handlade det mesta om framtiden.

Ansvarsutkrävande bakåt är bra, men publiken är minst lika intresserad av vad som händer i morgon.

6. Ställ andra frågor

Cathrine Gyldensted bygger sin intervjuteknik på positiv psykologi, ett perspektiv som fokuserar på hur människor utvecklas, växer och löser problem. Konstruktiva frågor med den utgångspunkten handlar om lärande, samarbete, resurser, processer och rörelsen framåt.

Exempelvis: *Vad har du lärt dig av det här? Vem har du tagit hjälp av? Vilka nya samarbeten har uppstått? Vad skulle kunna hjälpa dig att lösa din situation?*

I den konstruktiva inriktning som vetter åt medling och konflikthantering används frågor av typen: *På vilket sätt känner du dig missförstådd? Vad skulle du vilja att de andra visste om dig? Vad skulle du vilja veta om de andra? Vad tänker du att de andra kan ha rätt i? Finns det punkter där du håller med om deras kritik?*

7. Jobba nyfiket snarare än anklagande

Eva Landahl på SVT brukar prata om den *kroppsställning* och det *röstläge* vi använder när vi intervjuar och vilken skillnad det gör. En framåtlutad position i intervjuarstolen signalerar attack och framkallar ett försvarsbeteende. Samma fråga kan ställas med antingen ett anklagande eller ett nyfiket tonfall.

En genuin nyfikenhet på vad intervjupersonen menar, tänker och vill kan göra stor skillnad för hur intressant intervjuresultatet blir. ”Hur mycket fick vi egentligen veta”? frågar sig Louise Haag på P4 i Kalmar när hon ser tillbaka på den ”hårda” intervjustil som var normen när hon började på redaktionen.

8. Undvik att polarisera

Ge inte bara utrymme åt de tvärsäkra rösterna. Välj intervjupersoner och paneldeltagare bland människor som inte har bestämt sig, som inte ser problemet som en svartvit konflikt utan som ett dilemma, fullt av motsägelser.

Ställ frågor som intresserar sig för intervjupersonens tankeprocess. Be folk att reflektera både om sin egen och andras ställningstaganden. Tillåt människor att vara ambivalenta.

9. Sök nyanserna

Styr bort från stereotyper. Intressera dig för gråskalorna. Fokusera på det mångbottnade och föränderliga i människor snarare än på fasta identiteter och positioner.

10. Uppmuntra till dialog och lyssnande

Bjud samman människor med olika åsikter att diskutera med varandra under former som upplevs trygga och uppstyrda av alla parter, exempelvis i redaktionens lokaler, med aktiv moderering och tydliga samtalsregler.

Klargör att samtalet inte bara är en chans att förklara de egna ståndpunkterna utan att också få veta mer om de andras. Använd konstruktiva och medlande frågor (punkt 6). Undvik att polarisera (punkt 7).

Låt diskussionen om lösningar ligga kvar hos de berörda. Människor i konflikt blir mer benägna att lyssna på varandra och försöka hitta kompromisser själva om de inte kan passa bollen vidare.

Referera samtalet i tidningen. Bjud in läsarna att fortsätta prata på ett modererat Facebookforum, alternativt skapa slutna grupper för dem som vill diskutera vidare.

”Det blir mer intressant när det inte är så enkelt”

Vid sidan av internutbildningen inom Sveriges Radio har journalister från hela Sverige deltagit i Cathrine Gyldensteds återkommande kurs i konstruktiv journalistik på fortbildningsinstitutet Fojo i Kalmar. Så här berättar Anna Rytterbrant, reporter på tidningen Hem&Hyra som gick kursen 2018, hur hon tillämpar metodiken i sitt jobb:

Så förändrades min journalistik av Fojo-kursen

- *För mig har det inneburit att jag innan jag ringer intervjupersoner har ett annat mindset. Många journalister tycker det är coolt när folk lägger på luren i ansvarsintervjuer – jag tyckte det förut. Nu ser jag det som ett stort misslyckande.*
- *Flera gånger har jag fått hyresvärdar som egentligen inte vill prata att trots allt berätta sin sida av saken. Det inte alltid det syns i intervjun – men jag ställer frågorna på ett sätt som jag hoppas visar att jag verkligen vill veta.*
- *Oftast gör det ju att en historia blir mer krånglig när det inte finns några riktiga offer eller skurkar. Mycket av journalistiken bygger ju på motpoler. Men precis som i en westernfilm blir det mer intressant när det inte är så enkelt.*
- *I vår redaktionella plattform finns det formulerat att vi alltid ska undvika att se människor som offer utan se dem som människor som är aktiva och kapabla att själva kan lösa saker.*
- *Det gör att en slags lägstanivå för konstruktiv journalistik för mig är att alltid presentera en lista med typ ”så här gör du i samma situation” eller ”det här är dina rättigheter och skyldigheter”. Man ska aldrig läsa om ett problem utan att samtidigt få veta hur man kan göra för att undvika eller hantera det.*

Anna Rytterbrant.

- *Det största hindret är utrymmet i tidningen. När man ställer frågor som är mer framåtriktade ska man hinna presentera problemet, lösningar och respons på lösningar på samma utrymme. I en dagstidning kan man ju ta olika delar olika dagar – eller ha flera sidor till samma ämne. Men vi är hårt mallade och utkommer åtta gånger per år. Man kan alltid hänvisa till webben.*

Här hittar du fler tips, exempel och intervjuknep

[Cathrine Gyldensteds grundbok From Mirrors to Movers](#)

[Constructive Institutes websida](#)

[22 lösningsorienterade frågor från Solutions Journalism Network](#)

Spaceship Media i Kalifornien har utvecklat en metod kallad [Dialogue Journalism – Journalism to Bridge Divides](#)

[Complicating the Narratives](#)

5. Vad säger forskningen?

”Jag försöker alltid ta stöd i forskning och fakta när jag pratar med redaktionerna, det får ett annat genomslag då.”
Eva Landahl, programchef på SVT Nyheter

Så hur ser kunskapsläget ut? Kan man visa att negativ journalistik är dålig för samhället? Gynnas publiken och demokratin av mer lösningsfokus i rapporteringen? Och är en sådan inriktning förenlig med journalistrollen som den uppfattas i våra länder?

Inom svensk journalistikforskning är det svårt att hitta svar. Den konstruktiva journalistiken har inte fångats upp som forskningstema varken på JMK i Stockholm, JMG i Göteborg eller Demicom vid Mittuniversitetet, visar en rundringning.

Ulrika Andersson, medieforskare och biträdande föreståndare vid SOM-institutet i Göteborg, är själv nyfiken på frågan och har sökt igenom de svenska forskningsdatabaserna. Inget napp, annat än ett par uppsatser på magisternivå.

– Jag är förvånad över att det är så lite. Det är nog inte ointresse utan snarare att annat har legat högre i prioriteringarna. Men om det skulle utlysas forskningspengar till detta tror jag flera skulle vara intresserade, säger hon.

– Självt skulle jag vilja titta på publikperspektivet. Hur reagerar människor på den här sortens journalistik? Och vad gör det med människors bild av världen? Jag skulle också vara nyfiken på vilka skillnader det blir i arbetssättet på redaktionerna, säger Ulrika Andersson.

5.1 Påverkan på publiken och samhället

Ulrik Haagerups grundbok i ämnet, *Constructive News* från 2017, återger flera undersökningar och forskarröster som stödjer grundtesen:

- Det vanligaste motivet (48 procent) till att människor undviker nyheter är att *”de påverkar humöret negativt”*, visade en global studie från 2017 gjord av Reuters forskningsinstitut i Oxford. På andra plats kommer *”jag litar inte på att nyheterna är sanna”* (37 procent) följt av *”jag känner inte att jag kan göra något åt saken”* (28 procent).
- I en publikundersökning från Danmarks radio 2011 uppgav 75 procent att de *”var trötta på att se politiker gräla i tv”*, 50 procent tyckte att *”nyhetsprogrammen fokuserar för mycket på konflikter”* och 83 procent önskade sig *”fler inslag som inspirerade till lösningar av de utmaningar som samhället och världen står inför”*. Bara fem procent efterfrågade fler inslag byggda på konflikt.

Den danske psykologiprofessorn Hans Henrik Knoop argumenterar i Haagerups bok för att nyheter-
nas negativa slagsida påverkar det mentala tillståndet i landet:

”Om folk bara får höra om högar av problem och människor som grälar respektlöst med varann så stänger de av mentalt. Resultatet blir apati och rädsla. Risken är att människor inte bara väljer bort nyhetsmedia, utan att de också upphör att engagera sig i det offentliga samtalet”.

Som stöd för att publiken dras till det lösningsorienterade citerar Ulrik Haagerup en rad branschkollegor som börjat experimentera med konstruktiva inslag:

”Vi har aldrig tidigare engagerat våra läsare så mycket. Vår inkorg exploderade med uppmuntrningar att fortsätta”, säger exempelvis redaktören för Danmarks radios regionala sändningar i Köpenhamn.

”Anekdotiska bevis”

Men även starka förespråkare för konstruktiv journalistik medger att forskningsläget är skralt. Framgångsbevisen är delvis anekdotiska, konstaterade Cathrine Gyldensted och hennes amerikanska forskarkollega Karen McIntyre i *The Journal of Media Innovations* 2017.¹

Deras forskningsöversikt pekar ändå mot att själva utgångspunkten – att negativt vinklad journalistik skapar problem – har hyggligt vetenskapligt stöd:

Negativa nyheter kan minska människors benägenhet att hjälpa andra, minska toleransen, sänka tilltron till omgivningens välvilja, orsaka depressioner och hjälplöshet och leda till mistro mot politiker, visar en rad studier som de refererar till.

Men betyder det att konstruktiv journalistik fungerar bättre? Två systematiska effektstudier har genomförts i USA, med lite motsägelsefulla resultat, berättar Gyldensted och McIntyre. I båda fallen fick testgrupper läsa artiklar om ett socialt problem som antingen innehöll en potentiellt effektiv lösning, eller som inte gjorde det.

I den första studien uppgav de som läst den lösningsorienterade artikeln att de upplevde större egenförmåga (self-efficacy) och större beredvillighet att agera, jämfört med dem som läst artikeln utan lösningsinslag.

I den andra studien upplevde läsarna av den lösningsorienterade artikeln mer positiva känslor gentemot själva artikeln än kontrollgruppen. Men de rapporterade inte högre nivåer av upplevd egenförmåga eller någon större beredvillighet att agera och engagera sig socialt i frågan, skriver Gyldensted och McIntyre. Deras slutsats är att det behövs fler forskningsstudier innan man kan dra säkra slutsatser om effekterna.

Färska data nyanserar bilden

Midsommarveckan 2020 publicerade Constructive Institute en färsk opinionsundersökning gjord i Danmark under våren med runt 2 000 svars personer. Resultatet stödjer delvis den konstruktiva journalistikens argumentation men nyanserar också bilden.

- 58 procent håller med om påståendet att *”nyhetsmedia fokuserar för mycket på konflikter”* medan 11 procent inte håller med om det.
- 55 procent tycker att nyheterna har en negativ slagsida, bara 15 procent tycker att det positiva och det negativa får lika stort utrymme.

---

¹ McIntyre & Gyldensted (2017)

Så långt har den problembeskrivningen stöd. Men sen testas påståendet att *"nyheter om problem lämnar mig ofta med känslan att problemen går att lösa"*. Det får medhåll av 26 procent, medan 23 procent inte håller med om det. Hälften har ingen tydlig åsikt.

Det finns alltså ingen utbredd kritik mot att nyheterna skulle missa att rapportera lösningar, snarare en liten övervikt för dem som är nöjda med balansen i det avseendet.

Det väger också helt jämnt mellan den grupp (26 procent) som anser att medierna "ger en balanse-rad och rättvisande bild av världen" och den grupp (25 procent) som tycker att nyheterna brister i den balansen. De flesta tycker "varken eller". Ingen tydlig kritik mot medierna där heller.

Ett tydligare resultat är att en majoritet av undersökningsdeltagarna i 19 fall av 20 föredrog lös-ningsfokuserade rubriker framför traditionella problem- och konfliktvinklar.

Men när testpersonerna fick läsa artiklar med konstruktivt respektive traditionellt innehåll blev skill-naderna små i hur texterna togs emot. De konstruktiva artiklarna gav inget positivt genomslag alls när det gäller att *"få mig att vilja prata med andra om ämnet"*, *"att vilja dela artikeln med andra"* eller *"vilja engagera mig frågan"*. Skillnaden mellan artiklarna var inte statistiskt signifikant.

De enda tydliga skillnaderna mellan de båda artiklarna blev att omdömet *"Fler artiklar som den här behövs"* var något starkare för den konstruktiva artikeln och att den problemvinklade artikeln gav en mer utbredd känsla av olust, framför allt bland de äldre läsarna.

Så på frågan vad man önskar sig mer av från nyhetsmedierna i framtiden blir svaren följande, i fallande ordning:

- *Belys ett fall från många olika sidor: 68 procent*
- *Avslöja maktmissbruk: 65 procent*
- *Berätta om möjliga lösningar på samhällsproblem: 58 procent*
- *Inspirera till handling: 51 procent*

Vilka slutsatser man kan dra av detta återkommer jag till i slutkapitlet. Här är en sammanfattning:

Detta visar den danska mätningen, gjord våren 2020:

- Idén att journalistiken ska ge ”hela bilden” får stark uppbackning i den danska undersökningen.
- Missnöjet med nyhetsjournalistiken framstår dock inte som lika akut som i tidigare mätningar.
- Läsarna föredrar i 19 fall av 20 en konstruktivt vinklad rubrik.
- Innehållet i konstruktiva artiklar framstår inte som mer engagerande eller mobiliserande jämfört med traditionella artiklar.
- Både ”konstruktiva” och ”traditionella” journalister kan hitta argument för sin sak när det gäller vad publiken vill ha mer av i framtiden: både mer avslöjanden och mer lösningar.

5.2 Journalistrollen

Vakthund, jakthund, fårhund eller räddningshund?

Peter Bro, professor i journalistik vid universitetet i Odense, började intressera sig för journalistrollens olika dimensioner i slutet av 1990-talet när idén om public journalism började spridas till Europa från USA.

För att underlätta särskiljandet mellan olika rolltolkningar skapade han en ”journalistisk kompass” som ser ut så här:

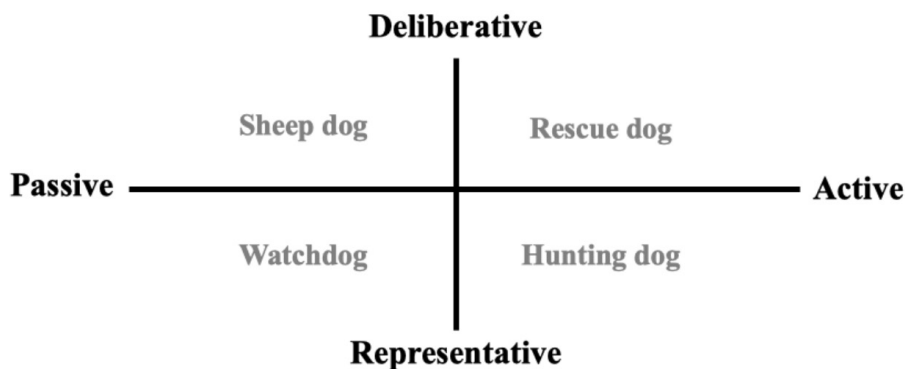

Fig 1. The Journalistic Compass - normative dichotomies in news reporting.

Källa: Peter Bro (2019)

Den *vågräta* axeln handlar om i vilken mån man anser att journalistiken aktivt ska vara med och påverka händelseutvecklingen.

Den *lodräta* axeln anger på vilken nivå i samhället journalistiken lägger sitt fokus: på den representativa nivån bland politiker, tjänstemän och organisationstoppar eller mer på gräsrotsnivån? Ordet ”deliberativ” är hämtat från en demokratitolkning som betonar den vanliga medborgarens roll i samhällsdiskussionen.

Kompassen ger oss fyra olika ”hundtyper”, som representerar olika normativa idéer om yrket som journalister kan navigera emellan.

Den journalist som ordnar paneldiskussioner på fritidsgårdar om hur man minskar ungdomsbrottsligheten eller försöker bygga nya, konstruktiva samtalsformer på nätet kan då ses som en *räddningshund*, medan den som nöjer sig med att rapportera brett och inkluderande om olika människors åsikter blir mer av en *fårhund* som vill samla ihop det gemensamma samtalet.

Vakthunden och *jakthunden* är de mer traditionella journalistrollerna som inte lägger så stor vikt vid det medborgerliga samtalet, utan som snarare jobbar ansvarsutkrävande och granskande på makt-havarnivå.

Peter Bro betonar att journalister ofta rör sig mellan olika punkter i kompassen, beroende på situation och ämne, och att det inte handlar om ”antingen-eller”.

Senare har Peter Bro, i samarbete med Cathrine Gyldensted, lagt till ytterligare en uppdelning: mellan journalistik som vinklar på *problemet* och journalistik som vinklar på *potential*, för att tydligare särskilja mellan det mer traditionella och det mer konstruktiva i journalistiken.

Bro skiljer också mellan två olika sidor *inom* den konstruktiva journalistiken, som kan vara mer eller mindre framträdande. Den ena handlar om vad journalister gör *fram till* publiceringen: det som berör intervjuteknik, vinkling, val av källor etcetera.

Den andra aspekten handlar om vad som händer *efter* publiceringen: vilka processer som sätts igång i lokalsamhället, hur man uppmuntrar till fortsatt diskussion bland föräldrar, lärare och lokalpolitiker efter en artikelserie om skolan, till exempel.

”Efter”-aspekten motsvarar alltså den mer aktiva sidan i kompassen, där journalisten tar den deliberativa rollen ett snäpp längre, genom att i högre grad interagera med publiken och underlätta dialog mellan olika grupper: *Räddningshunden*, i Peter Bros modell.

Även om den konstruktiva rörelsen noga understryker att det inte handlar om att ställa sig bakom specifika förslag utan bara om att hjälpa till med själva processen, uppfattas det ofta av skeptiker som en form av aktivism som kan hamna i konflikt med traditionella yrkesideal.

Ny roll i en ny tid?

De finska medieforskarna Laura Ahva och Mikko Hautakangas ger sig in i den diskussionen genom att påminna om den stora förändring som den digitala revolutionen har inneburit för journalistrollen.

På 1990-talet var utmaningen för dåtidens reformrörelse *public journalism* att dra in medborgarna i det offentliga samtalet. I den nya, digitala miljön har den uppgiften blivit överspelad: nu kan alla delta på sina egna villkor, utan journalisternas hjälp.

Istället uppstår en annan utmaning – det ofta aggressiva tonläget och manipulationen av fakta – som kräver en ny slags kompetens och en annan uppsättning verktyg, menar Ahva och Hautakangas.

”Thus, while the task of public journalism was to activate citizens so that they could participate in public discussions and democratic decision-making, in the online media environment, journalism should be able to moderate, guide and facilitate news-based public debate.

This role as a mediating facilitator requires different orientations and skills from journalists than the traditional professional role of informing the public, or even the public journalism role of activating and mobilising the public”.²

Det är denna medlande och dialogfrämjande journalistroll som kräver mest produktutveckling i förhållande till de gamla arbetsbeskrivningarna och som behöver mejslas fram och testas för att hitta sin form, poängterar Ahvas och Hautakangas.

Men frågan kvarstår: varför ska journalisterna ta på sig den rollen? Och går den att förena med journalistikens övriga grundprinciper?

”Problemet är stressen”

En av de journalistforskare här på hemmaplan som intresserat sig mest för journalistrollens förändring är Jenny Wiik vid Göteborgs universitet, sedan i våras även anställd vid Lindholmen Science Park där hon jobbar för Medier & demokrati.

Hon håller med om den verklighetsbeskrivning som den konstruktiva journalistiken tar avstamp i:

– Det är nog ett behov som uppstått som en följd av samhällsutvecklingen och av att medielogiken har blivit mer konfliktorienterad. Medierna fokuserar mer på avvikelser och på konflikter vilket ger en väldigt kraftig negativitet, säger Jenny Wiik.

Det är en viktig orsak till att människor drar sig undan från medierna, tror hon.

– För att man inte orkar. Det är bara hemsgheter, korrupcion och missbeteenden. Det finns ingen energi i det, ingen inspiration att engagera sig i det offentliga.

Perspektivet att journalistiken också ska ha en mobiliserande roll har kommit i skymundan, menar Jenny Wiik:

– Jag tror det är viktigt att visa för medborgarna att ditt engagemang leder till någonting, att det hjälper att engagera sig. Kanske behöver man fundera på hur journalistrollen kan innefatta även det, säger hon.

Hur går det ihop med svenska journalisters självbild?

– Jag tror det kan uppfattas som problematiskt i förhållande till kraven på objektivitet och opartiskhet, det är väl därför det inte har blivit någon explosion av konstruktiv journalistik i Sverige.

Men i första hand tror Jenny Wiik att hindret ligger i arbetsförutsättningarna.

– Det krävs både mer tid och mer ämneskunnande för att sätta sig in i en kontext, för att kunna lyfta fram och validera lösningar så att det inte bara blir ett uppreparande av vad de gamla vanliga källorna alltid säger. Det kräver att man vågar gå utanför de vanliga strukturerna.

² Ahva & Hautakangas (2020)

– Journalister är väldigt måna om sitt eget oberoende, men i själva verket är de ofta väldigt beroende av andras system när det gäller material, ämnen, vinklar och perspektiv, menar Jenny Wiik.

Och det handlar återigen om tidsbrist. Journalister är tvungna att hitta genvägar och fastnar därför lätt i ett återberättande av de mallade versioner som vi hela tiden servas med av kommunikatörer och andra standardkällor.

Hon tror det finns ett stort intresse bland många journalister att få diskutera och reflektera kring journalistrollen, vilket man sällan hinner i den hårt pressade vardagen.

– Folk är medvetna om den här problematiken och tycker frågan är viktig. Men det kan upplevas som övermäktigt.

Så hur skulle du gå till väga om du skulle föreslå förändringar på en redaktion?

– Viktigast är nog att ta det i små steg. Var pragmatisk. Gräv där du står. Ta hänsyn till de villkor som folk jobbar under.

– Folk vill det här och tycker det är spännande. Men i ett läge där journalister knappt hinner med att sköta sitt mest grundläggande bevakningsuppdrag gäller det att se: Hur kan man med små medel göra förflyttningar i den riktningen, så att det inte blir för stort?

”Lösningstänket kommer fram i kriser”

Bengt Johansson, professor i journalistik på JMG, menar att den relativa tystnaden kring den konstruktiva journalistiken i Sverige kan tolkas på två olika sätt:

– Antingen är det för att man inte tycker det är bra. Eller så tycker folk i branschen att de redan gör det här. Jag skulle gissa att det nog finns i högre grad än man tänker på, bara att man inte kallar det för konstruktiv journalistik.

Primärt är det i samband med kriser som lösningstänket kommer fram i journalistiken, menar Bengt Johansson: ”Hur gör vi nu, hur kommer vi vidare, för att folk inte ska deppa ihop helt?”

– Det gäller i klimatfrågan till exempel, där ser man det som en del av journalistikens roll att man måste skriva om vägar framåt.

Bengt Johansson.
Foto: Johan Wingborg

På uppdrag av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, arbetar institutionen just nu med en studie av hur medierna hanterat coronabrottet. Frågeställningen gäller bland annat hur fördelningen av ”alarmistiska” kontra mer ”lugnande” inslag har sett ut under våren.

Tittar ni på förekomsten av konstruktiva inslag?

– Nej, vi har inte tittat specifikt på det, säger forskaren Marina Ghersetti, som gör studien.

– Det finns inslag som handlar om att hjälpa människor att hantera krisen själva: ”Vad kan du göra för att skydda dig, för att hjälpa till, för att generera samhällsnytta?” Men det är inget vi har tittat på

systematiskt. Det vore intressant att göra det, vi borde lägga till det i kodningen, säger hon.

Bengt Johansson tror att olika former av aktionsjournalistik är vanligare i andra delar av världen.

– Här i vår del av världen finns det mer av objektivitetsideal och konsekvensneutralitet, som jag tror tränger ut de här andra perspektiven.

Hur kontroversiellt är det, i förhållande till objektivitet och konsekvensneutralitet?

– Det beror på vad man lägger i det. Det blir problem om man börjar propagera för vissa lösningar på bekostnad av andra. Men som jag uppfattar den danska debatten handlar det inte om det utan om att visa på olika möjliga lösningar.

Finns det ett behov av att prata om det här?

– Ja, inte minst i ett medieklimate där det pågår mycket åsiktsbildning inom sociala medier, där journalisterna själva finns. Då behöver man diskutera mycket: vad är journalistrollen? Vad ska man göra och inte göra?

I grunden handlar det om hur man bygger förtroende hos läsarna, framhåller Bengt Johansson.

– Särskilt i ett läge där det pågår en kamp om verklighetsbilden. Då räcker det kanske inte att man har refererat rätt till olika källor, för att vara trovärdig man måste också visa att man kan ge en bredare och mer nyanserad bild.

Källorna som refereras i kapitlet finns samlade i slutet av rapporten.
[Klicka här för att komma direkt till den nya danska undersökningen.](#)

6. Vägar framåt

"What we focus on we get more of."

Cathrine Gyldensted, Constructive Journalism Network

"Att bevaka rån och trafikolyckor är enkelt och billigt. Att se mönster kräver mer utbildning och erfarenhet. Att tydliggöra strukturer är ännu svårare och tar mest tid. Ska man dessutom göra det på sånt sätt att det lockar publik blir det ännu knepigare, tidsödande och därmed dyrare. Allt färre medier har råd med det i dag – public service är inget undantag."

Ingrid Östlund, Sveriges Radio

6.1 Hinder och möjligheter

Det första citatet är färskt, det andra är 20 år gammalt, hämtat från en kort antologi från Demokratiinstitutet med titeln *Public journalism på Svenska*. Frågan var: vad är oddsen för att den här reformidén, som hade stora likheter med dagens konstruktiva journalistik, ska få fäste inom svenska medier?

Ingrid Östlund, dåvarande kanalchef i Västernorrland, senare chef för SR:s publikanalysavdelning, var skeptisk: För svårt. För dyrt. När en ekonomiskt pressad redaktion tvingas prioritera vinner alltid dramatiken, eftersom den är billigast att göra journalistik av, menade hon.

Den enda faktor som kunde tippa den kalkylen, ansåg Ingrid Östlund, var ett tydligt förändringstryck från publiken:

"Ska en diskussion om public journalism leda till verklig förändring, så måste den också föras av allmänheten. Det är den som måste ifrågasätta utvecklingen och kräva en annan journalistik, som aktiverar istället för passiviserar."

Sedan dess har mediernas ekonomi rasat på ett sätt som få kunde ha föreställt sig år 2000. Digitaliseringen skenade och annonsintäkter försvann. Public journalism sjönk in i glömskan. Vad talar för att den konstruktiva journalistiken skulle ha bättre chanser?

I det här avslutande kapitlet ska jag försöka summera några slutsatser kring detta genom att titta på drivkrafterna, hindren och möjligheterna. Det blir en sammanfattning av vad som framkommit i intervjuerna, påbyggt med några ytterligare röster och min egen analys. Viktiga frågor är:

- Vill ägarna?
- Vill journalisterna
- Vill publiken?
- Finns resurserna?
- Hur förändrar man?

Och kanske allra viktigast: hur ska den traditionella och den konstruktiva journalistiken kunna sam-existera, när de förefaller ha så olika mål? Den frågan avslutar jag med.

6.2 Vill ägarna?

Krisen för tidningarnas affärsmodell har skapat en ny öppenhet bland ägare och mediechefer, menar flera bedömare.

Carl-Johan Bergman, biträdande affärschef på Bonnier News Local, ser den konstruktiva journalistiken som en möjlig framgångsfaktor, trots att hans egna försök på Dalarnas Tidningar för fem år sedan inte riktigt flög.

– Begreppet är trevligt, det är väl en del av vårt ”reason to be”, säger han.

Hur pratar ni om det här i dag inom Bonnier News Local?

– Själva begreppet konstruktiv journalistik är nog sällan använt. Men insikten att man behöver vida perspektiven och gärna så att samtalen tar sig vidare, det finns i publicisternas medvetande.

Vad vill man uppnå då?

– Just det här att få nya infallsvinklar, att jag som medborgare inte parkerar mig i mitt hörn och min antagonist står i det andra och vi aldrig tar oss till mitten. Nånstans, om man pratar fotboll, vill man ju få en löpball som du måste springa på, du måste diskutera och ta dig vidare. Man kan iallafall slå en passning och hoppas att den går fram.

Är det uppgiften, att få medborgarna att diskutera mer?

– Var och en måste ju få engagera sig i den sak som man finner intressant. Men vår uppgift är att göra samhällsfrågorna intressanta och förhoppningsvis engagerande.

– För alldeles oavsett hur man etiketterar det så tror jag det är väldigt många som just nu tänker på: vilken sorts journalistik ska vi göra egentligen för att engagera människor? Den diskussionen tror jag aldrig har varit så levande som den är just nu, med tanke på att våra läsarintäkter är så otroligt viktiga för oss: behålla kunder och få nya kunder.

Vad behövs alltså?

– En journalistik som attraherar och ger människor en aha-upplevelse, men också bekräftar människors upplevelse av samhället, den är otroligt viktig för oss att göra.

– Så även om begreppet konstruktiv journalistik inte lever vidare: i andan av att engagera läsarna i samhällsfrågorna, där har vi nog aldrig varit så tydliga i den redaktionella framdriften som nu.

Att ledningen inom både SR och SVT vill fortsätta utveckla den konstruktiva journalistiken råder det ingen tvekan om. Där är drivkraften till stor del kopplad till public service-uppdraget: att journalistiken ska uppfattas som trovärdig av alla grupper i samhället.

6.3 Vill journalisterna?

Det som bromsar, menar framför allt cheferna inom public service, är den redaktionella kulturen, med invanda idéer om ”hur man gör” som förs vidare till nya årskullar journalister.

– Det finns egentligen inget starkt motstånd. Men journalister är ofta konservativa och normsystemet har alltid premierat det klassiska avslöjandet framför att prata lösningar, säger den tidigare Ekot-chefen Olle Zachrisson.

Även inom SVT måste cheferna lirka för att få reportrar och producenter att nappa. Men intresset växer efter hand och ledningen gläds åt att bidragen till den årliga tävlingsklassen ”konstruktiv journalistik” har blivit allt fler och allt bättre.

Inte heller ute i tidningsvärlden tycks det finnas något särskilt tydligt förändringstryck nerifrån, från journalisterna själva, så som det uppfattas av cheferna. I den mån det drivs, drivs det uppifrån.

I de fall där den konstruktiva journalistiken fått bra fäste, som på P4 i Kalmar, har det blivit en uppskattad och okontroversiell del av den redaktionella vardagen. Men det är ingenting som uppstår av sig självt, det behövs en engagerad, lokal nyhetschef för att starta förändringen.

Hur ska man tolka det? Medieforskaren Jenny Wiik, som tittat mycket på journalistrollen, menar att det finns både en probleminsikt och ett sug bland många reportrar efter att få diskutera och utveckla journalistiken i ungefär den här riktningen.

Det som hindrar är stress och resursbrist, menar hon. Att fördjupa, hitta fler perspektiv och leda ett samtal om lösningar kräver mer tid och kunskap av reportrarna. Då är det enklast att göra som man brukar och att hålla sig inom komfortzonen.

Fokus under ett antal år har också legat på helt andra saker: att lära sig multitaska, göra webb-tv och få upp spridningen på sociala medier. Det har inte funnits tid att prata så mycket om innehållet.

Samtidigt har nya osäkerheter uppstått: hur ska man förhålla sig till ett mer polariserat samhällsklimat och en populistisk våg där högljudda grupper anklagar media för att driva en partisk agenda? Det trygga svaret kan vara att värna om klassiska yrkesideal, hålla ett avstånd till de mest konfliktladdade ämnena och fortsätta leverera raka, traditionella nyheter.

Men, som de finska forskarna har visat, det uppstår också ett intresse bland många att prata om journalistrollen och leta sig fram till nya arbetsmodeller och förhållningssätt.

Konservatismen bland reportrarna kan på det sättet uppfattas som en rimlig respons på kombinationen av ständigt ökad arbetsbelastning och svåra utmaningar i omvärlden, som det varken finns tid, resurser eller tydliga verktyg för att ge sig i kast med.

Vägen framåt för den redaktionsledning som tror på den konstruktiva journalistiken handlar i så fall om att skjuta till (eller snarare omfördela) resurser och starta ett utvecklingsarbete som tar avstamp i de behov och problembilder som reportrarna själva upplever i sitt vardagliga jobb.

I diskussionen kan man också fånga upp den osäkerhet som många journalister känner kring den konstruktiva journalistikens egentliga agenda – alltså i vilken mån målbilden skiljer sig från den

traditionella journalistikens – och att försöka etablera en gemensam bild av vart man vill sträva. Jag återkommer till det i slutdiskussionen

6.4 Vill publiken?

Innan vi går över till resursfrågan och hur man kan göra, kan vi titta igen på den färska, danska publikundersökningen som kom ut i juni och som jag nämnde i forskningsavsnittet. Hur ser det alltså ut med förändringstrycket från den breda allmänheten?

Resultaten talar tydligt för att publiken vill ha både ock: mer avslöjande av maktmissbruk och fler berättelser om möjliga lösningar på samhällsproblem. Allra högst ligger önskan om mer allsidighet, att nyheterna i högre grad ska belysa frågor från många olika håll.

Detta överensstämmer väldigt väl med den tolkning av konstruktiv journalistik som vunnit starkast genklang inom svenska medieorganisationer. ”Hela bilden” och ”Fler perspektiv” är nyckelorden både inom SVT och SR.

De danska siffrorna kan få betydelse: Det faktum att publiken både vill ha den tuffa granskningen och ett fokus på lösningar sätter press på den konstruktiva journalistikens förespråkare att leva upp till utfästelsen att det nya inte ska gå ut över det granskande uppdraget.

Ett balanserat faktaunderlag som ger båda sidorna rätt kan också vara en bättre utgångspunkt för att driva förändringsarbete än den lite mer enkelspåriga och trosvissa bevisföring som förespråkarna ibland har stött sig på tidigare. Här kan skeptikerna se att deras invändningar tas med i beräkningen.

Min egen erfarenhet, från Dagens Nyheters mobila redaktion och Södra Sidan-tidningarna i Skärholmen/Botkyrka är att det är just när man anlägger ett inkluderande, dialogiskt och lösningsinriktat perspektiv som man kan ta sig an de verkligt tuffa och konfliktladdade ämnena utan att få publiken emot sig.

Förutsättningen för att kunna skriva om hedersförtryck, barnaga, knarkhandel och gängmord i direktkontakt med ungdomar och föräldrar är att läsarna omedelbart förstår: vi gör inte det här för att väcka sensation utan för att vi vill bidra till att saker ska bli bättre.

Och omvänt: om vi bara hade jobbat med det konstruktiva och hoppingivande och inte tagit tag i de tuffa frågorna hade vår trovärdighet – och publikintresset – varit klart lägre. De båda perspektiven förutsätter och stödjer varandra.

Den danska undersökningen visar även att konstruktivt formulerade nyhetsrubriker övertrumfar problemvinklad rubriksättning i 19 fall av 20, om man ställer publiken inför ett konkret val.

Även detta matchar erfarenheterna från de svenska redaktionerna: konstruktiva inslag går bra på nätet. Under coronavåren har artiklarna med lösningsvinkel ofta legat i topp på SVT-sajten. SR och flera tidningar rapporterar samma sak.

Men kan man tala om ett förändringstryck från publiken? En klar majoritet i den danska undersökningen tycker att nyhetsjournalistiken har en negativ slagsida och fokuserar för mycket på konflikter. Men uppmaningen till medierna är snarare ”Komplettera!” än ”Byt ut!”.

Stefan Eklund, chefredaktör på Borås Tidning, som inte är någon egentlig förespråkare för konstruktiv journalistik, har landat i att både det kritiska och det lösningsorienterade behövs för att behålla publiken.

– Vi ser ett stort sug bland våra läsare efter gedigna, hårda och genomarbetade granskningar. Men om man använder det här tuffa, kritiska tonläget som slentrian, om man inte följer upp kritiken och breddar perspektivet, då tror jag att man kan tappa läsare på det. Då tycker folk att det blir för gnälligt.

6.5 Finns resurserna?

Att göra ”både ock” kräver förstås att man har resurser till det. Den tidiga kritiken mot den konstruktiva rörelsen riktade in sig just på det: det är inte trovärdigt.

”Så argumenterar den som vill förändra något ofta, det minskar nämligen motståndet. Men det är ett förrädiskt sätt att resonera. För om man ska göra mer av något, så måste man göra mindre av något annat”, skrev kulturjournalisten Petter Larsson i en kritisk analys 2016.

Den förskjutningen, menade han, skulle på sikt slå undan benen för journalistikens legitimitet och ”faktiskt göra världen sämre”:

”Risken är uppenbar att tilliten till medierna skulle skadas, om folk misstänker att de skönmålar eller har något slags egen problemlösande dagordning, som börjar likna opinionsbildning. Samhälleliga problemen skulle kunna drunkna i eller spädas ut bland alla goda exempel”.

Så vad svarar förändringsförespråkarna? Hur får man ihop det? Vad är det man ska göra mindre av?

Eva Landahl på SVT är tydlig. Gör färre grejer, men bättre! Det finns ingen poäng i att försöka klämma in så mycket som möjligt i en nyhetsändning, anser hon: Vi måste lära oss att prioritera det som publiken tycker är viktigt och satsa på att ge fler perspektiv och mer verklig kunskap kring de ämnena.

Mimmi Karlsson-Bernfalk, chefredaktör på Blekinge Läns Tidning, talar om den ”printfyllnad” som tidningar av tradition har suttit och producerat, där prioriteringarna inte alltid har styrts av vad som är viktigt utan av hur många sidor i print som olika delar av det geografiska upptagningsområdet har ”rätt” att få.

– Vi håller på att jobba oss bort från det tänket för att istället skriva mer om det som är angeläget och engagerande för alla, oavsett var man bor i länet, säger hon.

Och hur vet man vad det är? Genom att ta hjälp av publiken på ett helt annat sätt, argumenterar Mimmi Karlsson-Bernfalk: man nära läsarna, lyssnar mycket och ställer rätt frågor blir det lättare att hitta det tonläge, de ämnen och de vinklar som gör att tidningen blir nyttig på riktigt för läsarna – och kanske till och med får de digitala nyhetskonsumenterna att vilja betala.

Resurser kan då flyttas från mekanisk printfyllnad till den mångbottnade, nyanserade och konstruktiva journalistik som gör att tidningen kan omdefiniera sin samhällsnytta och återta sin funktion som lägereld och sammanhållande kitt, hoppas Mimmi Karlsson-Bernfalk.

Flera tidningar tar hjälp av extern finansiering – kommuner, regionala myndigheter och olika stiftelser – för att finansiera specialsatsningar och projekt. Den vägen är det dock svårt, inte minst av trovärdighetsskäl, att betala löpande journalistik om målet är att få in det i det reguljära nyhetsarbetet. För Anne Lagercrantz på SVT är det framför allt en sak som behövs:

– Att man kan visa med tydligare data att det här ger prenumeranter, att det driver konverteringar. Visa att det är lönsamt helt enkelt.

– Vi på SVT behöver ju inte tänka på affären på det sättet. Men jag tror det skulle hjälpa till att få det att slå igenom även här. Alla journalister och redaktörer vill ju att det man lägger ut ska bli läst. Så det vore bra att kunna styrka att det faktiskt är så, säger Anne Lagercrantz.

6.6 Hur förändrar man?

Så anta att det finns en budget. Strategiska beslut har fattats: nu ska vi satsa på konstruktiv journalistik. Hur gör man? Hur förändrar man en redaktionell kultur?

Bland de journalister inom Sveriges Radio som reste runt i hela Sverige och utbildade sina kollegor är rekommendationen tydlig: Var konkret. Prata om hur man intervjuar, hur man kommer nära människor och hittar nya, intressanta vinklar.

”Det måste kännas tydligt att det verkligen gör journalistiken bättre, hur gör det oss mer trovärdiga som nyhetsredaktion”, som Olle Zachrisson på Ekot sa.

Jenny Wiik, som forskat på journalisters rolluppfattning, understryker att man måste ta det i små steg, anpassat efter de arbetsförutsättningar som reportrarna faktiskt jobbar under: Hellre en liten bit i taget än att det blir övermäktigt.

Meningen är ju att det nya arbets- och tänkesättet ska frigöra energi, kreativitet och inspiration – inte få reportrarna att barrikadera sig av ren självbevaringsdrift.

En förebild kan vara den medskapande process som de finska forskarna Laura Ahva och Mikko Hautakangas organiserade för att med utgångspunkt i journalisternas egna tankar och behov hitta svar på utmaningen: hur ska vi se på journalistrollen i det alltmer polariserade debattklimatet?

En nyckel för att komma igång med nya arbets- och förhållningssätt tycks vara direktkontakt med publiken. När SVT:s nyhetsredaktioner själva mötte tittarna sjönk budskapet in: folk är faktiskt trötta på den ständiga problem- och konfliktvinklingen.

Den lyckade SR-satsningen *Tio miljoner* byggde på att lokalredaktionerna samlade in vanliga människors problemformuleringar på ett sätt som Ekoredaktionen inte hade klarat själv, vilket skickade inte bara de konkreta idéerna utan också energin och inspirationen uppåt i organisationen.

I närkontakt med publiken blir det också lättare att hitta ämnen, vinklar och berättarformat som väcker engagemang, menar flera av källorna.

Cecilia Bodström, redaktör på Sveriges Radio, berättar att hon en gång frågade en forskare i pedagogik hur man gör för att fånga elevers uppmärksamhet. Ska man dramatisera? Göra det spännande?

– Min oro när det gäller den konstruktiva journalistiken är att det ska bli tråkigt. Så jag ville höra hur en pedagog tänker. Hans svar överraskade mig. Han sa: ”Man behöver inget av det där. Man måste ha en relation till eleverna. Då lyssnar de”, berättar Cecilia Boström.

Mycket talar för att också konstruktiv journalistik behöver göras i nära relation till publiken om den ska bli trovärdig och attraktiv. Alla mediehus, stora som små, behöver ha strategier för hur de ska komma ur sina avskärmade ”Babels torn”, som Mimmi Karlsson-Bernfalk i Karlskrona kallar det.

6.7 Sammanfattning och slutdiskussion

Kan man säga att den konstruktiva journalistiken har slagit igenom i Sverige? Bilden är dubbel. Som ambition att förändra har vi sett att idéerna har ett stabilt fäste på lednings- och policynivå inom både Sveriges Radio och Sveriges Television sedan flera år tillbaka.

Vi har också kunnat se konkreta programsatsningar, breda internutbildningar, förändrad nyhetsvärdering och nya sätt att föra det redaktionella samtalet, med tydlig inspiration från de danska förebilderna.

Men ”rörelsen” framstår fortfarande till stora delar som ett uppifrån-projekt. Så fort cheferna slutar driva på eller får andra prioriteringar tycks förändringen stanna av.

Att gensvaret inte är starkare ute på golvet tolkas av intervjupersonerna som en kombination av ”vanans makt”, missförstånd kring målen och hög arbetsbelastning.

Även utanför Public Service finns det exempel på både tidningsledare och journalister som har fångat upp de nya idéerna. Centrala tankar från den konstruktiva journalistiken kan spåras i alla *casen* jag har berättat om. Men tidningsvärlden har inte nåtts av de danska impulserna på samma systematiska sätt som inom SR och SVT.

Till den dubbla bilden hör att begreppet *konstruktiv journalistik* knappt längre används, varken inom public service eller tidningarna, ens av dem som tror mest på idén, vilket förklaras med de ”missförstånd” som själva begreppet ofta utlöser.

Målformuleringen ”att vi ska ge hela bilden”, eller ”ge fler perspektiv” anses fungera betydligt bättre.

Vi ser alltså en ”rörelse” som har slutat använda sitt ursprungliga namn och som kräver envist arbete uppifrån för att överhuvudtaget hållas igång. Det är svårt att kalla det för ett genomslag.

Samtidigt är det svårt att säga att det *inte* har slagit igenom. Även om det går långsamt har den konstruktiva journalistiken vunnit mark de senaste fem åren.

Den främsta framgången är att själva utgångspunkten – att journalistikens verklighetsbild blir ofullständig om man inte också inkluderar en diskussion om lösningar – faktiskt tycks ha slagit igenom på bred front. Även tidningsledare som är skeptiska i övrigt accepterar den premissen rakt av.

Så även om rörelsen ser ut att ha saktat ner så har den sått frön under de här fem åren som håller på att påverka svensk journalistik inifrån. Problemformuleringen är inte längre kontroversiell och det finns ett språk för att prata om det på ett sätt som inte fanns för fem år sedan.

Corona-krisen har också gett många redaktioner en handfast anledning att testa de konstruktiva tankegångarna. Många har gjort erfarenheten att de konstruktiva vinklarna går riktigt bra på nätet.

Johar Bendjelloul på Dagens Nyheter hör till dem som tycker att det går framåt:

– Den insikt jag fått är att det i grunden är väldigt få journalister som vill upprätthålla att vi enbart ska vara eländeskolportörer, säger han.

– Rätt mycket är det ju en överlevnadsfråga för medierna. Om vi bara berättar om elände oavbrutet så kommer vi att få fler nyhetsundvikare, som slutar att ta del av det som vi berättar om. Jag tror att alla förstår det. Det är ingen som vill hänga med Krösamaja.

Uppdraget och trovärdigheten

Den här rapporten har inte trängt så djupt in i kritiken mot den konstruktiva journalistiken. Men jag vill ändå avsluta med några tankar kring hur de olika perspektiven förhåller sig till varandra och hur konflikten mellan det ”traditionella” och det ”konstruktiva” eventuellt kan överbryggas.

Ett centralt tema för skeptikerna handlar om trovärdigheten, att tilliten till medierna skulle skadas ”om folk misstänker att de skönmålar eller har något slags egen problemlösande dagordning” (se avsnitt 6.5).

Trovärdighetsfrågan är alltså kopplad till frågan om journalistikens uppdrag och framför allt till transparensen – att det är tydligt för publiken vad journalisterna har för mål med rapporteringen.

Om vårt huvudsakliga löfte till publiken är att vi ska granska makthavarna och utkräva ansvar av politikerna uppstår osäkerhet om folk märker att vi i själva verket tycks göra något annat.

Men om vi är transparenta med att vi – utöver det klassiska ansvarsutkrävandet – ser en annan viktig aspekt av vår yrkesutövning, där det delvis behövs andra arbetsredskap, då kanske det går att bygga trovärdighet kring den delen av uppdraget också.

En första fråga blir om den konstruktiva journalistiken verkligen är ”något annat”. Så som jag uppfattar det handlar det inte om ett nytt slags uppdrag, snarare om att spelplanen har förändrats, vilket gör att journalistiken delvis behöver flytta sitt fokus för att kunna lösa uppgiften.

Journalistkompassen (se avsnitt 5.2) ger en ledtråd: det handlar om vilken nivå i samhället man riktar in sig på. Uppre eller nere? Politiker eller vanliga människor?

Den traditionella journalistrollen – *vakthunden* – har sitt fokus kopplat till den *representativa* demokratimodellen, som bygger på att det är våra politiker som ska fixa problemen åt oss.

Journalistens roll blir då att granska att politikerna sköter sig och hålla dem ansvariga inför väljarna. Och bäst resultat får man om man ligger på med blåslampan, har man tänkt traditionellt.

Den konstruktiva journalistiken vill visa att lösningsfokus kan göra nytta även på den nivån – att konstruktiva frågor i många fall leder till ett bättre resultat också i ansvarsutkrävandet. Då blir ”konflikten” mellan perspektiven mest en fråga om vilken teknik man tror fungerar bäst, snarare än om skilda mål.

Men man kan också se den konstruktiva journalistiken som en anpassning till de stora samhällsförändringar som skett de senaste decennierna. Den digitala revolutionen har flyttat en del av samhällsdiskussionen från de traditionella arenorna in i alla människors mobiltelefoner och datorer.

De samtal som pågår mellan vanliga människor, på det som i journalistkompassen kallas den *deliberativa* nivån, har vuxit i betydelse.

Den populistiska vågen, Metoo-rörelsen, Brexit, Black Lives Matter, Fridays For Future är olika exempel på att det som pågår ”där ute” på de nya arenorna kan få stora politiska följder.

På de nya arenorna är det mer kaotiskt än på de gamla. Det är svårare att veta vad som är sant. Det blir uppenbart att världen kan uppfattas på många olika sätt. Konflikterna syns också tydligare när grupper som tidigare var tysta har kunnat hitta varandra och skaffa sig en röst.

För journalisterna är uppgiften, precis som tidigare, att försöka underlätta för människor att orientera sig så att de kan landa i någotsånär väl underbyggda ställningstaganden.

Men eftersom spelplanen är mer konfliktfylld, polariserad och kaotisk än den tidigare, och redan svämmer över av braskande, nattsvarta problemformuleringar, behöver journalisterna delvis jobba med andra medel.

Uppgiften blir i högre grad att hjälpa medborgarna att förstå olika sidor av en konflikt, att sätta sig in i andras verklighetstolkningar och hitta möjliga vägar framåt – en uppgift som tidigare låg mer tydligt på politikerna.

Den digitala revolutionen har alltså gjort medborgarrollen svårare och mer mångfacetterad. Och den konstruktiva journalistikens verktygslåda fungerar bättre än den traditionella journalistikens för att hjälpa till med den utmaningen, kan man hävda.

Att belysa lösningar och vägar framåt kan uppfattas som mer riskabelt för journalister, rent trovärdighetsmässigt, än att skildra det som ”är” och det som ”har hänt”. Kravet på journalister att de inte blandar in sina egna värderingar skärps ytterligare.

Men journalistikens ”objektivitet” är ifrågasatt redan i utgångsläget och ”hela bilden”-retoriken är ett erkännande av att journalistiken behöver inkludera flera olika slags verklighetsbilder än den traditionellt har gjort.

I själva verket kan den konstruktiva journalistiken ses som ett sätt att göra rapporteringen mer trovärdig, både för dem som tycker att etablerade medier har väglets av en ”politiskt korrekt” agenda och för dem som tycker att perspektivet har varit för ”vitt” och exkluderande.

Ju större mångfald samhället rymmer och ju tydligare motsättningarna blir mellan olika perspektiv, desto viktigare blir det för journalistiken att jobba inkluderande, lösningsorienterat och dialogbefrämjande, skulle jag säga.

Och så länge som redaktionerna är transparenta med vad de vill uppnå – både inåt och utåt – bör det ”traditionella” och det ”konstruktiva” kunna samexistera utan stora trovärdighetsproblem eller konflikter.

Fem frågor att forska vidare kring

Journalistikforskningen i Sverige har inte i någon större utsträckning tittat på de frågor som den konstruktiva journalistiken ställer, på vilka följderna blir av en mer ”konstruktiv” inriktning på nyhetsjournalistiken eller på vilka målkonflikter som kan tänkas uppstå.

Den här rapporten skummar på ytan. Här är några förslag på teman som jag själv tycker det vore intressant att få mer kunskap om:

1. Hur tycker svenska journalister att deras yrkesroll har påverkats i det nya medielandskapet, bortsett från att det kräver andra tekniska verktyg? Vilka utmaningar och målkonflikter ser man när det gäller att vara trovärdig och relevant för publiken?
2. Hur skulle svenska journalister vilja att deras yrkesroll utvecklades framöver, som respons på dessa utmaningar? Vilka verktyg och förhållningssätt skulle de vilja se mer av? Hur ser de på förhållandet mellan ”traditionellt” och ”konstruktivt” fokus i nyhetsrapporteringen?
3. Vilka konkreta förändringar i arbetssätt kan man se inom redaktioner där ett ”konstruktivt” förhållningssätt har börjat tillämpas? Vilka skillnader blir det i det redaktionella samtalet? Vilka nya styrmedel och belöningssystem uppstår? Hur påverkas reportrarnas vardag? Leder det till konflikter? Ökad stress? Hur hanteras det?
4. Hur kan man beskriva skillnaden mellan ”konstruktiv” och ”traditionell” journalistik, om man ser till det konkreta innehållet? Vad utmärker exempelvis de inskickade bidragen till SVT:s tävlingsklass *konstruktiv journalistik* de senaste tre åren, när det gäller vinkel, berättargrepp, förhållandet till källor med mera?
5. Hur förhåller sig olika delar av publiken till skillnaden mellan ”konstruktiv” och ”traditionellt” nyhetsinnehåll? Vilka aspekter av det konstruktiva tycker människor i olika grupper är intressant och användbart? Hur påverkas människors syn på samhällskonflikter, åsikter om andra grupper och på möjligheten att hitta lösningar, av olika typer av nyhetsinnehåll?

Studier av det slaget har tidigare gjorts bland annat i USA och Danmark. Men varje land har sin journalistiska och politiska kultur och frågan skulle behöva studeras i Sverige också.

Jag hoppas att den här rapporten kan stimulera till samtal och fortsatt kunskapsutveckling både inom medierna och inom akademien.

Källförteckning

Litteratur

Ahva, Laura (2010), *Making News With Citizens - Public Journalism and Professional Reflexivity in Finnish Newspapers*, Tampere University Press

Ahva, Laura & Hautakangas, Mikko (2018), *Introducing a New Form of Socially Responsible Journalism, Experiences from the Conciliatory Journalism Project*, Journalism Practice nr 12 - 2018 (6).

Ahva, Laura & Hautakangas, Mikko (2020), *Approaches addressing depolarization*, unpublished paper, Tampere University

Beckman, Petter (2003), *Riv Stängslen - Medierna som mötesplats: public journalism i svensk tappning*, Stiftelsen Institutet för Mediestudier

Beckman, Petter (2011), *Utanför Nyhetsmallen - public journalism efter fem år med Södra Sidan*, Tills. m. Rouzbeh Djalaie, Anna-Karin Lith, Laura Ahva och Torbjörn von Krogh (Red), Stiftelsen Institutet för Mediestudier

Bro, Peter (2019), *Constructive Journalism: Proponents, Precedents, and Principles*, Journalism 20 (4): 504–519. <https://doi.org/10.1177/1464884918770523>.

Bro, Peter & Gyldensted, Cathrine (2020), *Constructive Journalism: The Practice of Social Responsibility in the 21st Century*, i McIntyre & Dahmen (Red): *It's Just Good Journalism*, Lang Publishing, 2020 (kommande)

Constructive Institute/Epinion (2020): *News Experiences and Opinions in Denmark 2020*, <https://constructiveinstitute.org/app/uploads/2020/06/News-Experiences-and-Opinions-in-Denmark-20201.pdf>

Djalaie, Rouzbeh (2019), *Varför är nyheter så negativa? - om hur journalistiken kan ge en rättvisande bild av världen*, i Lars Truedson (Red): 13 vassa frågor om journalistik, Institutet för mediestudier, https://mediestudier.se/wp-content/uploads/2019/09/13-vassa-fr%C3%A5gor_webb.pdf

Gyldensted, Cathrine (2015), *From Mirrors to Movers: Five elements of Positive Psychology in Constructive Journalism*, Group Publishing, https://issuu.com/cathrinegyldensted1/docs/from_mirrors_to_movers_pdf_full__

Gyldensted, Cathrine (2017), *Roslings arv til journalistikken*, 2017-02-10 <https://www.journalisten.se/debatt/roslings-arv-til-journalistikken>

Haagerup, Ulrik (2017), *Constructive News*, Aarhus University Press

Holmaas, Vigdis (2019), *Konstruktiv Journalistikk, Kritisk och Løysningsorienterad*, Fagbokforlaget

Lagercrantz, Anne (2019), *Varför är allt i medier så stockholmsfixerat - om vem och vad som får skildras i medierna*, i Lars Truedson (Red): 13 vassa frågor om journalistik, Institutet för mediestudier

Mediebarometern 2019, Nordicom, <https://www.nordicom.gu.se/sv/publikationer/mediebarometern-2019>

McIntyre, Karen, & Cathrine Gyldensted (2017) *Constructive Journalism: Applying Positive Psychology Techniques to News Production*, The Journal of Media Innovations, 15.

Rosdahl, Lotte (2019), *Trust Journalism - En journalistisk metode til et mere nuanceret billede af mennesker i medierna*, Forlag Unite

Sveriges Radio (2016), *Public service-redovisningen 2016*: <https://sverigesradio.se/diverse/appdata/isidor/files/3113/c3e5e7c9-f487-483b-8064-914a46aec896.pdf>

Sveriges Radio (2017), *Public service-redovisningen 2017*: <https://sverigesradio.se/diverse/appdata/isidor/files/3113/1d418606-1096-4dee-8440-2603a760f027.pdf>

Osmundsen, Roar Vigeland (2015), *Public journalism - Deltakende journalistikk i norsk lokalpresse*, Cappelen Damm

SOM-institutet (2020), *Regntunga skyar*, SOM-antologi nr. 76, den nationella SOM-undersökningen. Redaktörer: Ulrika Andersson, Anders Carlander och Patrik Öhberg

Östlund, Ingrid (2000), *Public journalism eller public service?*, i Jesper Strömbäck (Red): Public journalism på svenska, Demokratiinstitutet, DMI Skrift nr 3 - 2000

Artiklar, blogginlägg och videofilmer

Fichtelius, Erik (2016) *"Journalister ska inte ta hänsyn till konsekvenserna"*, 2016-01-16, <https://www.svd.se/journalister-ska-inte-ta-hansyn-till-konsekvenserna>

Gyldensted, Cathrine (2017), *Roslings arv til journalistikken*, 2017-02-10 <https://www.journalisten.se/debatt/roslings-arv-til-journalistikken>

Helin, Jan (2019), *SVT sjösätter projektet "Mitt land pratar"*, <https://omoss.svt.se/arkiv/bloggar-kiv/2019-05-17-svt-sjosatter-projektet-mitt-land-pratar.html>

Helin, Jan (2019), *Hur polariserat är Sverige?* 2019-09-16, <https://www.svt.se/nyheter/hur-polariserat-ar-sverige>

Journalisten (2018), *Ekot prisas för #tiomiljoner-satsningen*, 2017-10-20, <https://www.journalisten.se/nyheter/ekot-prisas-tiomiljoner-satsningen>

Lagercrantz, Anne (2018), *SVT:s nyhetsjournalistik viktas om*, <https://omoss.svt.se/arkiv/bloggar-kiv/2018-12-18-svts-nyhetsjournalistik-viktas-om.html>

Larsson, Petter (2016), *"Konstruktiv journalistik" kan slå undan benen för mediernas legitimitet*, 2016-03-07, <https://sverigesradio.se/avsnitt/700176>

Nordling, Jonas (2018), *Konstruktiv journalistik ska få publiken att älska oss*, 2018-07-11, <https://www.dagensmedia.se/nyheter/medievarldens-bloggarkiv/konstruktiv-journalistik-ska-fa-medborgaren-alska-oss/>

May, Gerd Maria, *De Journalistiske værdier: Fællesskab, Inspiration, Nuancer, Tillid*, <https://roofsolutions.dk/om-fint>

Sveriges Radio (2017), *Seminarium i Almedalen: Så kan journalistiken bli mer konstruktiv*, 2017-07-07, <https://sverigesradio.se/sida/avsnitt/932705?programid=3938>

Strömbäck, Jesper (2015), *Nyhetsundvikare ett verkligt problem*, 2015-03-03, <https://www.journalisten.se/debatt/nyhetsundvikare-ett-verkligt-problem>

Thörnqvist, Ingrid (2018), *Därför jobbar vi med konstruktiv journalistik*, 2018-01-08, <https://www.svt.se/nyheter/darfor-arbetar-vi-med-konstruktiv-journalistik>

Thörnqvist, Ingrid (2017), *Han skällde ut och inspirerade*, 2017-02-07, <https://www.svt.se/nyheter/darfor-arbetar-vi-med-konstruktiv-journalistik>

Weijbro, Sandra (2020), *Den skottsäkra västen stal showen i "Sverige Möts: Direkt"*, 2020-02-27, <https://www.aftonbladet.se/nojesbladet/tv/a/y3rjM2/den-skottsakra-vasten-stal-showen-i-sverige-mots-direkt>

Alla översättningar av citat från engelska, danska och norska är mina egna.

Intervjuer

Intervjuerna är genomförda under maj och juni 2020, i de flesta fall över Zoom eller telefon

Sveriges Radio

Olle Zachrisson, ansvarig digital nyhetsutveckling, tidigare Ekot-chef

Louise Welander, chef Samhälle & Drama

Louise Haag, nyhetschef, P4 Kalmar

Cecilia Bodström, redaktör, P1

Rouzbeh Djalaie, reporter och tidigare producent, P4 Stockholm

Helena Giege, administrativ gruppchef, tidigare projektledare för Tio miljoner

SVT

Jorun Collin, projektledare, Samhälle

Eva Landahl, programchef, Nyheter

Anne Lagercrantz, chef för Nyhetsdivisionen

Ingrid Thörnqvist, tidigare chef för utrikesredaktionen

Helena Olsson, beställare av Nyheter, Samhälle och Dokumentär

Kristian Lindquist, digital programchef, Nyhetsdivisionen*

Tidningarna

Carl-Johan Bergman, biträdande affärschef, Bonnier News Local
Mimmi Karlsson-Bernfalk, chefredaktör, Blekinge Läns Tidning
Inga-Lill Bengtsson, redaktör, Kb Mosaik, Kristianstadsbladet
Dennis O Krook, ordförande, Gratistidningarna
Jörgen Svensson, chefredaktör, Kristianstadsbladet
Gabriel Ehrling Perers, chefredaktör, Avesta Tidning
Frida Dam Bergstedt, tidigare reporter, BetaBorås, Borås Tidning
Stefan Eklund, chefredaktör, Borås Tidning
Johar Bendjelloul, reporter, Dagens Nyheter
Anna Rytterbrant, reporter, Hem&Hyra
Jonas Nordling, chefredaktör, Dagens Arena *
Axel Andén, chefredaktör, Haparandabladet, tidigare chefred på Mediavärlden *

Forskare med flera

Bengt Johansson, professor i journalistik, Göteborgs universitet
Jenny Wiik, doktor i journalistik, Göteborgs universitet och Medier & Demokrati
Ulrika Andersson, doktor i journalistik och biträdande chef, SOM-institutet
Marina Ghersetti, doktor i journalistik, Göteborgs universitet
Ester Pollack, professor i journalistik, Stockholm Universitet *
Lars Nord, professor i politisk kommunikation och journalistik, DEMICOM, Mithögskolan **
Anette Novak, generaldirektör, Statens Medieråd *
Anna-Karin Lith, mediestrateg, tidigare redaktionell ledare bl a inom Mittmedia *

Nordiska kontakter

Orla Borg, Head of Fellowship-program, Constructive Institute, Danmark **
Cathrine Gyldensted, Constructive Journalism Network, Danmark *
Lotte Rosdahl, journalist, Danmark *
Laura Ahva, doktor i journalistik, Tampere universitet, Finland *

*) Researchintervju, ej citerad i rapporten

***) dito, kommunikation över mejl

Tidigare rapporter från Medier & demokrati

Rapport 2020:2

AI, journalistiken och medieaffären

Publicerad 16 juni 2020

Rapport 2020:1

Beta Borås accelererar BT:s digitala resa

Publicerad 10 mars 2020

Rapport 2019:4

AI och journalistiken

Publicerad 17 december 2019

Rapport 2019:3

Nyhetsmedierna och publiken

Publicerad 19 november 2019

Rapport 2019:2

Medierna och lokalvalen 2018

Publicerad 20 maj 2019

Rapport 2019:1

Facebook-kartan vässade SVT:s valbevakning

Publicerad 19 mars 2019

Rapport 2018:6

Folkbildning och lekfullhet lockar 25-35-åringar

Publicerad 12 december 2018

Rapport 2018:5

Kreativa berättargrepp förnyade valbevakningen

Publicerad 16 oktober 2018

Rapport 2018:4

Från gratis till betalinnehåll

Publicerad 4 september 2018

Rapport 2018:3

Interaktiv innovation imponerar

Publicerad 19 juni 2018

Rapport 2018:2

Växla ned i print – flipp eller flopp?

Publicerad 24 april 2018

Rapport 2018:1

Facebook nu jämsides med norska lokalmedier

Publicerad 26 mars 2018

Rapport 2017:1

300 procent upp för prisat journalistiskt integrationsprojekt

Publicerad 21 december 2017

Samtliga rapporter finns att ladda ner:

medierochdemokrati.lindholmen.se/publikationer

Kontakter

Författare

Petter Beckman

Projektutvecklare, Direktpress/Mitti

petter.beckman@direktpress.se

Telefon: +46 70 454 78 62

Medier & demokrati, Lindholmen Science Park

Martin Holmberg

Programansvarig

martin.holmberg@lindholmen.se

Telefon: +46 31 764 70 61

MEDIER & DEMOKRATI

Medier & demokrati leds av Lindholmen Science Park och finansieras av Västra Götalandsregionen och Vinnova, Sveriges innovationsmyndighet och Riksbankens Jubileumsfond. Satsningen stöds också av bland andra Sveriges kommersiella medier inom Tidningsutgivarna (TU), public servicebolagen Sveriges Television och Sveriges Radio, Sveriges ledande medieakademier som Göteborgs universitet, Jönköping University, Karlstads universitet, Linnéuniversitetet, Mittuniversitetet och Södertörns högskola. Därtill av internationella aktörer som Nordicom, den globala branschorganisationen WAN-IFRA samt i Norge av utvecklingsnätverket NxtMedia och bransch- och utgivarorganisationen Mediebedriftenes Landsforening (MBL).